

”Varför lär sig inte invandrarna svenska på Sfi?”

- *En studie kring migranternas förutsättningar att lära sig svenska på Sfi (Svenska för invandrare).*

Rebecca Axell &
Alinde Gundersvik

Socialhögskolan vid
Lunds Universitet
SOPA63
Vt. 2010

Handledare:
Yoshiko Boregren Matsui

Abstract

Authors: Rebecca Axell and Alinde Gundersvik

Title: "Why do not immigrants learn Swedish at Sfi? – a studie on migrants' ability to learn Swedish at Sfi (Swedish for immigrants).

Supervisor: Yoshiko Boregren Matsui

Assessor: Anders Östnäs

The purpose of this study was the basis of Sfi-teachers and social workers viewpoint to look into conditions immigrants have to learn Swedish. As we can see from our study is that there are several factors that are important for learning a second language, but three factors have a prominent role in the whole thing. These three are the student's background, student ability and the structure of the Sfi-learning. We have interviewed six employees in Sfi. Two of them were social workers and the other four were teachers. In our results it appears that psychological difficulties and trauma that the student carries with him since the former affects the student's capacity to absorb new knowledge. We can also see that the earlier study habits and skills in the mother tongue contribute to pupils' ability to assimilate a new language.

We can also see that the structure of the Sfi is not always adapted to the student's needs, this basis that there are enough resources to meet the target based on individual needs. The need for a greater availability of teachers with adequate training for the target audience is something we can discern in our results. We have thus through the study noted that the conditions for immigrants to learn the Swedish language depends on a variety of factors, but prominent is the student's background by mental difficulties and the student's previous study habit. But equally important are the conditions under which teachers are working from. From our results we can see that Sfi need more resources so that teachers may be able to teach from the target group needs.

Key words: immigrant, integration, Sfi, language learning, ability

Förord

Vi vill här med några ord tacka de personer som stöttat oss under arbetets gång. Ett stort tack vill vi först och främst rikta till de lärare och kuratorer som ställt upp och avsatt tid för oss. Tack till Yoshiko som varit vår skickliga handledare. Tack till familj, nära och kära som stöttat oss under arbetets olika skeden. Tack Peter, du vår gemensamma vän.

Göteborg, februari 2010

Rebecca Axell och Alinde Gundersvik

Titeln på uppsatsen kommer ifrån orden av en socialsekreterare vi båda mött under vår praktik.

Innehållsförteckning

1. Problemformulering	5
Inledning	5
Artiklar som fångade vårt intresse	6
Syfte och frågeställningar	7
2. Bakgrund	7
Vad är svenska för invandrare (Sfi)	7
Utbildningens uppbyggnad	8
Läs och skrivinläring	8
Bedömning	9
Utbildningens syfte	9
3. Tidigare forskning	9
Motivering av vårt val av forskning och teori	9
<i>Hinder vid migrantens språkinläring</i>	10
<i>Studievana och motivation</i>	15
<i>Språkinläringens förutsättningar</i>	16
<i>Studiemiljö</i>	18
<i>Rätt ångestnivå</i>	19
4. Teoretisk utgångspunkt	20
Återkoppling till tidigare erfarenheter	20
5. Metod	21
Metodval	21
Tillvägagångssätt	22
Att intervjua lärare och kuratorer	23
Intervjuerna	23
Arbetsfördelning	24
Etiska överväganden	24
Vårt metodvals förtjänster och resultatens tillförlitlighet	25
Förförståelse	26
Avgränsning	26

6. Resultat och Analys	27
Presentation av intervjupersoner	27
Förutsättningar och hinder vid språkinlärning	28
Bakgrundsfaktorer	28
<i>Psykiska hinder/trauma</i>	28
Analys	30
Förmåga	31
<i>Tidigare kunskapsnivåer/studievana</i>	31
<i>Bakgrund/realistiskt mål</i>	32
<i>Personlig mognad</i>	33
<i>Annan kulturell bakgrund</i>	33
Analys	33
Strukturella faktorer	35
<i>Kompetens</i>	35
<i>Pedagogik/metod</i>	35
<i>Arbetsbörda/resurser</i>	36
<i>Sfi:s uppbyggnad/system</i>	37
<i>Andra lösningar/verksamheter</i>	40
Analys	42
7. Avslutande diskussion	46
Sammanfattning	46
Diskussion	46
8. Referenslitteratur	49
9. Bilaga	51
Intervjuguide: lärare och kuratorer	51

Problemformulering

Inledning

Inför vår C-uppsats talade vi med en av socialsekreterarna på försörjningsstöd där vi gjorde vår praktik. Vi frågade henne om hon hade ett område eller ett ämne som hon personligen var intresserad av att veta mer om. Hon svarade att hon har haft vissa funderingar kring Sfi, Svenska för invandrare. Hon undrade hur det kommer sig att många av eleverna inte avslutar sin Sfi-utbildning, men även varför själva utbildningen verkar ha svårt att lära ut det svenska språket. Vi började undersöka utifrån frågeställningen varför det för vissa elever är så svårt med inläringen av det svenska språket. Snart insåg vi att detta är ett problem som inte enbart är ifrågasatt av den tillfrågade socialsekreteraren utan som även uttrycks i samhällsdebatten. Hassan Sharif (2008) nämner i boken ”*Meningsskapande och delaktighet*” begreppet *Det mångkulturella samhället* som antingen kan förstås som en tillståndsbeskrivning av till exempel dagens svenska samhälle, eller, han uttrycker det, som en styrande norm för vad som ska vara det önskvärda och det som man eftersträvar inom samhällets olika delar. Han menar att i den senare betydelsen kan begreppet förstås i relation till dominerande diskurser i samhället och menar att:

”En sådan diskurs framställer bland annat skolan (utbildning) som den enda vägen till integration och framgång i det svenska samhället (Sharif 2008 s 106)”.

Om vi ser till den politiska debatten om språkets vikt för att komma in på arbetsmarknaden men också för att integreras i samhället så tänker vi att om det finns en problematik kring Sfi-elevens språkinläring så är det ett intressant område vilket behöver undersökas. För om det svenska språket är av stor vikt men där läroprocessen inte fungerar blir det intressant att undersöka varför det för vissa elever inte fungerar studiemässigt. Vi finner det av värde att undersöka detta då det är eleverna som hamnar i kläm då de utsätts för påtryckningar av samhället. De påtryckningar vi menar finns kommer både utifrån samhällsdebatten där språkets betydelse styr agendan men även utifrån socialtjänstens uppmaningar med försörjningsstödet som morot. Ökad kunskap och större förståelse för problematiken kring läroprocessen menar vi är viktigt i debatten och en tillgång i det sociala arbetet.

”Du behöver kunna svenska för att klara dig i Sverige, få ett jobb, kort sagt integreras i det svenska samhället... (Hemsida, en av de undersökta kommunerna)”.

Artiklar som fångade vårt intresse

”Varje kommun har ansvar för att erbjuda vuxna svenska för invandrare, så kallad sfi-undervisning, om de enligt lag har rätt till det. Kommuner och landsting är skyldiga, enligt skollagen, att använda lärare som har avsedd utbildning. Men undantag får göras och det är inte formellt fastställt vad en sfi-lärare ska ha för formell kompetens. De flesta kommuner vill att en lärare ska ha en pedagogisk utbildning och minst 60 högskolepoäng i svenska som andraspråk. De efterfrågar ofta även en vuxenpedagogisk kompetens. SCB gjorde år 2007 en särskild statistikkörning åt Statskontoret som visade att 95 procent av alla tjänstgörande sfi-lärare i Sverige saknade såväl pedagogisk examen som 60 hp i svenska som andraspråk”

(Jällhage, DN 2009-12-02).

Varför är det då så svårt för vissa elever vid Sfi att lära sig det svenska språket? Vi fick ett tips om en artikelserie skriven av Maciej Zaremba. Serien heter ”*I väntan på Sverige*” och publicerades i DN 2009. En av artiklarna, ”*Mät din snorre*” (Zaremba, 2009) behandlar särskilt frågan kring Sfi och deras studenter. Artikeln besvarar inte på något sätt vår frågeställning men bidrog till att vi ville fortsätta vår undersökning av ämnet. Vi har valt att citera ett stycke ur Maciej Zarembas artikel. Ett stycke som för oss sammanfattade några av de tänkbara aspekter till varför det i vissa fall kan vara svårt att lära in ett nytt språk men även svårt att för lärare att lära ut ett språk.

”Försök att lära ut språk till en klass på trettio elever (femtio, om du har otur) som varje vecka fylls på med nybörjare, där några är docenter, andra inte kan stava, där några vill ge järnet medan andra inget kan ge, då de går på valium efter våldtäkten i Kenya. Ännu andra sitter här på tredje året, för att någon bestämt att de behöver ”ha fasta rutiner och någonting att göra”. Och du själv, bästa lärare, har kanske aldrig undervisat vuxna, om du alls är språklärare. Du kan vara danspedagog som frågar kollegerna vad det är för skillnad mellan objekt och subjekt (ja, det hände hos statliga Lernia i Stockholm). Men råkar du vara behörig SFI-lärare, vilket betyder att du pluggat längre är dina kolleger som undervisar svenskar, har du lägre lön och längre arbetsdagar” (Maciej Zaremba, DN 2009-03-03).

I en senare artikel i DN skriven av Lenita Jällhage (2009-12-02) konstateras att trots att undervisning i svenska för invandrare har funnits i Sverige i snart 50 år så har det inte

funnits en särskild lärarutbildning för Sfi-lärare. Professor Inger Lindberg har på uppdrag av skolverket de senaste 15 åren varit projektledare för de nationella proven inom Sfi. Hon har även under många år försökt driva igenom frågan om att införa en särskild Sfi-lärarutbildning. Detta för att förbättra kvaliteten i undervisningen och för att få bättre resultat. Och nu är det alltså klart, från och med hösten 2010 startar Stockholms universitet en helt ny utbildning för Sfi-lärare inom lärarprogrammet. Då elevgrupperna inom Sfi är extremt heterogena, från analfabeter till högutbildade studerande så krävs det enligt Inger Lindberg omfattande specialkompetens hos en Sfi-lärare för att lyckas med undervisningen (Jällhage, DN 2009-12-02).

”Det är konstigt att man inte förrän nu förstått vikten av att inrätta en särskild utbildning i Sverige med tanke på all kritik som framförts mot undervisningen inom sfi, säger hon (Inger Lindberg, DN 2009-12-02)”.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att utifrån Sfi-lärare och kuratorers synsätt undersöka vilka förutsättningar invandrare har att lära sig svenska.

- Vilka svårigheter och hinder ser Sfi-lärare och kuratorer när Sfi-elever lär sig svenska?
- Kan lärare eller kuratorer vid Sfi se en generell förklaring till varför en del elever har svårare än andra att lära sig svenska? I så fall vad?
- Vad anser Sfi-lärare och kuratorer om undervisningen/utbildningen vid Sfi i förhållande till Sfi-elevens inläring?

Bakgrund

Vi kommer nu att ge en kort bakgrundsinformation kring hur Sfi är uppbyggt. Sfi är en skolform som är reglerad som alla andra skolformer, men då utbildningen riktar sig till en specifik målgrupp och inte till allmänheten i stort så kan uppbyggnaden inom Sfi vara okänd för många. Vi kommer att presentera utbildningens uppbyggnad utifrån Statens skolverks författningssamling.

Vad är svenska för invandrare (Sfi)?

Sfi är svenskundervisning för vuxna personer som inte har svenska som modersmål. Varje person som är vuxen (räknas från 1 juli det år man fyller 16) och som är folkbokförd i en kommun och inte har grundkunskaper i svenska får delta i Sfi. Det finns ett riktvärde i skollagen 13 kap 7 § som säger att undervisningens omfattning i tid inom Sfi är 525 timmar per elev. För att ansöka om en plats på Sfi ska personen kontakta utbildningsförvaltningen eller den inom kommunen som är ansvarig för vuxenutbildningen. När en person som har rätt till Sfi och har anmält sitt intresse för att påbörja utbildningen så är det kommunens skyldighet att se till att personen kan börja på Sfi inom 3 månader (Skolverket.se).

Utbildningens uppbyggnad enligt Statens skolverks

författningssamling.

Förordningen trädde i kraft den 1 januari 2009 (SKOLFS 2009:2). Utbildningen består av tre olika studievägar, Sfi 1, Sfi 2 och Sfi 3. Dessa tre nivåer riktar sig till personer med olika bakgrund, förutsättningar och mål. Sfi 1 utgörs av kurserna A och B, Sfi 2 av kurserna B och C samt Sfi 3 av kurserna C och D. Sfi 1 vänder sig i första hand till personer med mycket kort studiebakgrund och Sfi 3 till dem som är vana vid att studera. Varje elev kan välja att avsluta sina studier efter avslutad kurs, men intentionen är att alla ska kunna studera fram till kurs D. Kurs B och C kan läsas av både den som är nybörjare, men kan även väljas som en fortsättningskurs. Målen för kursen är desamma oavsett, det som påverkar kursinnehållet är elevens studievana, utbildningsbakgrund och kunskaper i svenska vid kursstart. Bedömningen av på vilken nivå en elev ska börja sina studier utgår från en kartläggning av hans eller hennes kunskaper, förutsättningar och vad som i övrigt kan ha betydelse för möjligheterna att nå målen (SKOLFS 2009:2.).

Läs- och skrivinläring

Det finns även en utbildning inom Sfi som inriktar sig mot läs- och skrivinläring. Denna utbildning vänder sig till personer som har kort eller ingen utbildning alls sen tidigare. Läs- och skrivinläringen hör inte ihop med någon av kurserna A–D, utan utgör en egen del, som kan läsas fristående eller kombineras med någon av kurserna. Det är alltså en utbildning som kan pågå under hela Sfi-tiden, för att färdigheterna ska hinna effektiveras.

Undervisningen får ske på elevens modersmål eller annat språk och ska då kunna pågå parallellt med undervisningen i svenska (SKOLFS 2009:2.).

Bedömning

När läraren ska bedöma elevens förmåga att använda det svenska språket ska läraren göra detta utifrån ett helhetsperspektiv. Utgångspunkten för läraren är hur denna uppfattar sin elevs förmåga att använda det svenska språket på ett begripligt sätt i olika situationer, så som i vardags- samhälls- och arbetsliv. Bedömningen görs sedan utifrån de mål som framställts och betygskriterierna Godkänt och Väl godkänt. Målen är formulerade utifrån fem perspektiv: hörförståelse, läsförståelse, samtal och muntlig interaktion, muntlig produktion samt skriftlig färdighet. Kriterierna ska inte bedömas avskilt från varandra utan läraren måste göra en helhetsbedömning av elevens språkliga förmåga och utgå från vad eleven faktiskt klarar av språkligt. Efter kurserna B, C och D ingår ett obligatoriskt nationellt slutprov. Inom varje kurs A-D betygsätts eleven, betygsättning sker däremot inte inom den utbildning som kallas läs- och skrivinläring (SKOLFS 2009:2.).

Utbildningens syfte

”Utbildningen ska rikta sig till personer som har olika erfarenheter, livssituation, kunskaper och studiemål. Utbildningen ska planeras och utformas tillsammans med eleven och anpassas till elevens intressen, erfarenheter, allsidiga kunskaper och långsiktiga mål.

Utbildningen ska, med utgångspunkt från individens behov, kunna kombineras med förvärvsarbete eller andra aktiviteter, t.ex. arbetslivsorientering, validering, praktik eller annan utbildning. Den måste därför utformas så flexibelt när det gäller tid, plats, innehåll och arbetsformer att det är möjligt för eleven att delta i undervisningen” (SKOLFS 2009:2. S. 2).

Tidigare forskning

Motivering av vårt val av forskning och teori

Då vårt syfte med denna studie är undersöka vilka förutsättningar elever vid Sfi har att lära sig svenska så har vi valt att analysera våra intervjupersoners svar med hjälp av forskning och teori som inriktar sig på inläring. Vi har använt oss kognitionspsykologi och forskning inom pedagogik. Vi menar att den här inriktningen på teori och forskning

eventuellt kan bidra till att skänka nytt ljus över den komplexa lärosituation som både lärare och elever vid Sfi befinner sig inom. Inom tidigare forskning har vi valt Anita Wahlberg (1999) som har studerat språk, integrering och arbete. Hon har gjort sin studie med hjälp av kognitionspsykologer och teoretisk språkinlärningskunskap. Vidare har vi valt att ta med Roland Sund (2002) som teoretiserar runt inläringens möjligheter och förutsättningar. Vi har även lyft fram Elsie C. Franzén (2001) som har behandlat vad det kan innebära att lämna sitt ursprungsland och hur den person som har invandrat kan påverkas i sina förutsättningar till att lära in ett nytt språk. Hon tar enligt oss upp aspekter som är mycket tänkvärda i förhållande till vad som kan hindra eller bidra till inläringen av ett nytt språk. Dessa aspekter är bland annat kris och trauma och hur dessa kan påverka en människa (ibid.).

Paul Moxnes (1984) är psykolog och forskare i arbetspsykologi. Han har redogjort för vad han tror gynnar en läroprocess och vi anser att hans teorier om vilka faktorer som underlättar eller försvårar inläring kan användas för att belysa vårt material. Moxnes (1987) har pekat ut tre huvudområden, det personliga, det mellanmännsliga och det organisatoriska området. Dessa tre områden som förståelsegrunder till hur inläring påverkas är något vi tycker oss känna igen i vårt intervjumaterial (ibid.). De forskare som vi nu redogjort för är exempel på vår inriktning, men det kommer att nämnas ett par forskare till under studiens gång. Dessa håller sig även dem inom liknande forskning. Som huvudteori har vi använt Rehnqvist & Svensson (2008). Deras teori bygger på att språket utvecklas genom människans förmåga att skapa sammanhang. Denna teori anser vi på ett bra sätt sammanfattar vår valda infallsvinkel över studien (ibid.).

Elsie C. Franzén - HINDER VID MIGRANTENS SPRÅKINLÄRNING

Vad gäller de personliga förutsättningarna, alltså vad som hindrar respektive möjliggör elevens förutsättning till att lära sig språk, behandlar Elsie C. Franzéns (2001). Hon är docent i pedagogik, legitimerad psykolog och psykoterapeut och beskriver i sin bok *Att bryta upp och byta land* det allmänmännsliga och vad invandringen gör med människor när de byter land. Franzén (2001) menar att för de flesta som bryter upp och byter land handlar det om en livsavgörande händelse. Hon vill med sin bok försöka beskriva hur människor kan uppleva detta och vilka känslor och reaktioner som kan vara vanliga i sammanhanget, detta för att bidra till ökad förståelse för vad det innebär att bryta upp och byta land. Franzén (2001) skriver att en fråga som hörs ibland lyder ”varför lär hon sig

inte språket ordentligt?” Och hon menar vidare att i denna fråga kan finnas ett stort engagemang för migranten men det kan även ligga en oreflekterad irritation bakom som utgår från en felaktig föreställning. Hon menar en föreställning som utgår i, att det är lätt att lära sig ett nytt språk bara man vill. Hon nämner vidare ett antal faktorer som påverkar språkinläringen, dessa är:

Språkligt avstånd. Hur långt språken rent tekniskt ligger ifrån varandra. Uttalsregler och meningsbyggnad som skiljer sig från det nya språket.

Kulturellt avstånd. När företeelser och fenomen inte finns i båda länderna och där orden fattas för situationen, en förklaring behövs istället som förklarar företeelsen.

Brytning, trots goda språkkunskaper innebär ofta en stark brytning att personen inte uppfattas kunna språket så bra.

En- eller flerspråkig uppväxtmiljö. Om du talar ett språk som tillhört majoriteten i ditt land eller om det är ett världsspråk då kan det vara svårare än för dem som tillhört ett minoritetsspråk där personen haft för vana att växla mellan olika språk beroende på vem man talar med.

Vana att studera språk. Har man i sitt land studerat sitt modersmål har man även lärt sig grammatiska system och regler som kan användas som genvägar när personen lär sig ett nytt språk. Franzén (2001) menar att i Sfi-undervisningen måste hänsyn tas till om deltagaren läst språk tidigare vilket ofta görs genom att eleverna delas in i grupper på Sfi.

Det egna språkets känslomässiga betydelse. I sitt egna språk har personen ett rikt ordförråd, att kunna formulera sig och skriva är en stolthet. Känslan att uttrycka sig som ett barn uppstår, man blir någon som inte kan, man blir en annan person i det nya språket.

Motivationen. Franzén (2001) menar att under de 30 år hon arbetat med människor som brutit upp och bytt land har hon aldrig träffat någon som inte vill lära sig språket. Hon har däremot träffat människor som inte anat att det skulle vara så svårt. Hon beskriver även att många hon träffat har undrat hur de skall kunna bevara sina svenskkunskaper från kursen när de varken har ett arbete, bor kvar i en förort bland många andra migranter och saknar svenska vänner. Franzén (2001) skriver vidare att det är mycket mer stimulerande att kämpa med ett nytt språk om personen kan se nyttan med det och få ett gott bemötande av de nya landsmännen. Hon menar att det är lättare för de migranter som känner många svenskar eller kanske är gift med en svensk. Många personer som befinner sig i arbetslivet tycker att inläringen där går mycket snabbare (ibid.).

Att tala- och att läsa och skriva. Franzén (2001) beskriver hur hon under sin doktorsavhandling arbetat nära personer som varit mycket språkkunniga då de talat flera

språk. De har en lite speciell inlärningssituation de personer som har haft en kort skolgång eller ingen alls i hemlandet. De har inte studerat språk men kan vara mycket språkkunniga ändå, dessa personer tänkte inte att det skulle bli så svårt att lära sig ytterligare ett språk (ibid.). Men Franzén (2001) beskriver vidare att det är stor skillnad mellan att lära sig att tala ett nytt språk och att även lära sig läsa och skriva det nya språket, vilket hon menar är ett krav i Sverige. Detta menar hon är en gigantisk inlärningsuppgift och för läraren menar hon att det är en stor pedagogisk utmaning.

Kombination studier/praktik

Franzén (2001) skriver om den goda tanken kring kombinationen språkkurs och sedermera arbete för att testa de nya kunskaperna i praktiken. Hon menar vidare att många försök har gjorts men att de oftast varit i form av korta projekt och som försöksverksamheter vilka upphört vid projektetidens slut. Att själv skaffa ett vanligt deltidsarbete genom arbetsförmedlingen är på de flesta orter omöjligt då praxis är man måste ha avslutat sin Sfi-kurs för att få skriva in sig som arbetssökande. Praktikplatser har varit ett alternativ men där dessa i många fall haft föga relevans för det kommande yrkeslivet (ibid.). Franzén (2001) skriver att det kan vara svårt att förstå nyttan med praktiken på exempelvis dagis när migranten egentligen har ett tekniskt yrke, detta kan göra att det blir lättare att ge upp.

Kris och trauma

Franzén (2001) skriver att kriser hör till den mänskliga utvecklingen. Ordet kris kommer ifrån grekiskan och betyder *avgörande* och handlar om en avgörande vändning eller plötslig förändring. Vad gäller en traumatisk kris så är det annorlunda, den kommer snabbt och helt överraskande (ibid.).

Trauma kommer från grekiskan och betyder skada eller sår orsakat av yttre våld. Ser vi till den psykologiska innebörden handlar det om en psykisk påfrestning det vill säga en själslig skada vilken kan ta lång tid att läka skriver Franzén (2001). Det finns olika utlösande orsaker vilka kan leda till trauma, några är traumatiska förluster såsom förlust av närstående (objekt förlust), förlust av autonomi vilket betyder en förlust av sin självständighet. Andra orsaker kan vara social skam att man förlorat det sociala anseendet (förlorat ansiktet) och förluster på grund av större samhällsförändringar och katastrofer (ibid.).

En psykologisk kris är ett allvarligt tillstånd och Franzén (2001) menar att det är viktigt att återge ordet kris dess rätta värde då ordet används hur som helst i vardagliga situationer. Hon tycker att psykiatriprofessorn Johan Cullbergs definition från boken *Kris och utveckling* är bra och där han beskriver ett psykiskt kristillstånd som ett tillstånd man befinner sig i efter att hamnat i en livssituation där individens tidigare erfarenheter och inlärd reaktionssätt inte räcker till för att begripa och psykiskt klara av den aktuella situationen (Franzén 2001). Det handlar om övergångar från en livsfas till en annan och hon skriver att under dessa övergångsperioder är det vanligt att vi kommer ur balans för en tid. Hon menar att vi behöver växa in i det nya och därigenom finna våra egna sätt att manövrera situationen. Hon kallar det för utvecklingskris (ibid.).

Krisförlopp

Vad gäller de ovan nämnda traumatiska förlusterna menar Franzén (2001) att de alla kan leda till en traumatisk kris. Krisförloppet utifrån krispsykologin menar hon kan delas in i:

Krisens akuta skede dvs = 1. Chockfasen 2. Reaktionsfasen

Krisens bearbetningsskede dvs = 3. Reparationsfasen 4. Nyorienteringsfasen

Franzén (2001) skriver att traumatiska kriser kan se olika ut och att många människor inte alltid passerar så tydligt igenom de alla faserna. För olika människor kan det ta olika lång tid. Hon beskriver de olika fasernas kännetecken och där *chockfasen* innebär att vi ofta reagerar snabbt utan att känna speciellt mycket i själva situationen. I *reaktionsfasen* börjar vi förstå och ta in vad som har hänt, våra tidigare erfarenheter och tidigare lösningar, psykiska försvarsmekanismer som utvecklats påverkar hur vi hanterar situationen i reaktionsfasen. Det är vanligt att personen blir passiv och isolerar sig men det kan även innebära att personen istället blir hyperaktiv under denna fas. Den fysiska hälsan är under påverkan och visar sig genom trötthet och mindre motståndskraft (ibid.). Franzén (2001) skriver att vissa utvecklar psykosomatiska sjukdomar. Även retlighet, aggressivitet och ett labilt psykiskt tillstånd kan utmärka reaktionsfasen. I det bearbetande skedet som börjar i *reparationsfasen* börjar vi acceptera och bearbeta vad som hänt och framtiden blir viktigare än att titta bakåt. I denna fas menar Franzén (2001) att vi alltmer blir inställda på att göra det bästa av situationen. Fasen kan pågå mellan ett halvår till två år och där känslolappen minskar samt att personen blir mindre labil och mindre upptagna med vad som hänt. Dock bör vi se upp för topp-plåtådepressionen vilken hon beskriver

kan komma som en komplikation i denna fas och som innebär att personen gått direkt från chockfasen till reparationsfasen utan att ha passerat och bearbetat sin chock i reaktionsfasen. De nedtryckta känslorna av förtvivlan, sorg och protest kan bli övermäktiga och självmord är inte ovanligt. Hon skriver att det kan finnas en anledning av oro då människor återhämtar sig ”berömvärt snabbt” eller knappt visar någon reaktion alls på svåra händelser (ibid.). Sist kommer *nyorienteringsfasen* vilken innebär att vi lagt en svår och bearbetad erfarenhet till vår personlighet och därigenom mognat som människa om vi accepterat vad som hänt och integrerat det i vår personlighet. Hos dem som inte nått så här långt kan det finnas en ökad sårbarhet, en labilitet och känslighet vilken i sin tur gör livet tyngre än vad det en gång var. Samtidigt kan personen ändå känna stunder av glädje och livskraft på ett sätt hon inte trodde var möjligt i till exempel reaktionsfasens sorg och smärta (ibid.).

Invandringens kris

Detta krisförlopp som Franzén (2001) beskrivit utifrån krispsykologin fortsätter hon vidare att beskriva genom begreppet *Invandringens kris* där de olika fasernas uttryck kan ha ytterligare en aspekt med i det hela.

”Migranten kommer aldrig tillbaka, även om han återvänder hem. Resan kommer att göra om honom. Själva utvandringen blir hans arvssynd. Hans resa kommer att skilja honom från det som tidigare var självklart, naturligt, entydigt. Han kommer i fortsättningen att bearbeta sig själv, sina rötter och sin hemmiljö på ett avstånd som aldrig kan utplånas helt.” (Franzén 2001, s. 54)

Franzén (2001) beskriver hur det i vuxen ålder för det flesta blir en livsavgörande händelse när de bryter upp och byter land. Hon beskriver att det är näst intill omöjligt att psykiskt förbereda sig för de reaktioner som kan komma. I det nya landet menar hon, och här hänvisar hon igen till Cullberg, att dessa människor kommer befinna sig i en sådan livssituation att de tidigare erfarenheter de haft och inlärdade reaktionssätt inte längre är tillräckliga för att de skall förstå och psykiskt klara av den närvarande situationen. Hon menar inte att varje person som invandrat hamnar i kris på det här sättet men att det är livsomvälvande och som lämnar bestående spår i personligheten (ibid.). Till skillnad från traumatisk kris menar Franzén (2001) att det finns viktiga skillnader om vi jämför med invandringskrisen, där skillnaderna rör bland annat chockfasen och antalet traumatiska förluster.

Invandringens chock. Till en början känns det lite som turism menar Franzén (2001), den första tiden kan uppfattas som positiv och spännande. Efter en tid börjar dock vardagen tränga sig på och de små svårigheterna börjar långsamt bli fler, hon menar att de kan ackumuleras successivt till en nivå där personen känner att han inte klarar en enda motgång till. Franzén (2001) menar vidare att det är denna smygande olust som i likhet med traumat kan utlösa en krisreaktion, där denna reaktion sällan kommer efter ankomsten utan först efter en tid. Alltså chockfasen byggs sakta upp och når sin kulmen långt efter att personen bytt land (ibid.).

Förluster vid invandring. Vid invandring menar Franzén (2001), är det aldrig fråga om *en* förlust utan det handlar ofta om många förluster. Förlusterna innebär även ytterligare några som är typiska för invandring. Dessa är *jorden*, fosterlandet jord, de välbekanta platserna och som Franzén (2001) skriver, de känslomässiga ägor vilka inte kan säljas eller bytas bort. Vidare skriver hon förlusten av de *människor* vi lämnar bakom oss. Kontakten blir aldrig riktigt densamma. *Autonomin* det vill säga självständigheten, friheten att bestämma över sitt liv kan gå förlorad genom det nya landets regler, bostad, försörjning och hur man skall uppträda med mera (ibid.). Som asylsökande, menar hon är det en väntan på en bedömning om man är värd att få stanna. *Social skam*, att ständigt göra bort sig då man bryter mot gruppens normer och tysta umgängesregler. Sedan har vi *språket* där ens egna modersmål går förlorat då det av omgivningen uppfattas som mindre betydelsefullt. För deltagande i samhället krävs det att man lär sig svenska. *Skolbetygen* räknas sällan som likvärdiga med hemlandets, vilket också gäller *examina* och *yrkeserfarenhet* vilket är det som ger status i samhället (ibid.). Franzén beskriver vidare hur själva invandrarskapet innebär att man inte bara är utsatt för *en* samhällsförändring utan man byter ju helt och hållet samhälle. Slutligen beskriver hon hur man vid invandring förlorar en del av det som man tidigare uppfattade som sin *identitet* (ibid.).

Angel & Hjern, Hedin & Svensson och Pintrich & Schunk - STUDIEVANA OCH MOTIVATION.

Andra som också behandlar ämnet kring migranters problematik gentemot det nya språket är Angel & Hjern (1992) som i boken *Att möta flyktingbarn och deras familjer* beskriver kortfattat om den språkbarriär som många invandrade personer upplever. De lyfter fram betydelsen av studievana som argument till varför det för vissa går lättare att

lära sig svenska och att det för andra tar längre tid. Ytterligare pekar författarna ut motivationen som den allra viktigaste faktorn. För den som har svårt att acceptera att den befinner sig i ett nytt land tar det ofta mycket längre tid att lära sig det nya språket (Ibid).

Hedin & Svensson (1997) som skrivit boken *Nycklar till kunskap* beskriver också vikten av motivation. De menar att inläringens grundsten bygger på motivation, att studenten *vill* lära sig. En annan betydelse för motivationen är enligt Hedin & Svensson (1997) hur pass stimulerad studenten blir genom undervisningen, likaväl har betydelsen av *känslan* en viktig funktion. Den känsla som studenten har inför sina studier, sina klasskamrater, sin lärare och den allmänna studiesituationen är alla bidragande komponenter som påverkar motivationen till att vilja lära. Vidare menar Hedin & Svensson (1997) att motivationen ökar i takt med att studentens kompetens ökar liksom att studentens självförtroende växer när hon ser att hon klarar sådant hon tidigare inte klarat av eller förstått.

Tidigare forskning har enligt Pintrich & Schunk (1996) visat att motivationen påverkas av hur den studerande bedömer inläringssituationen. Studenten gör en återkoppling till tidigare erfarenheter och kopplar ihop den med den nuvarande situationen och får därigenom en bedömning av sin nuvarande situation. Denna bedömning kan skilja sig från den bedömning som läraren gör (ibid.).

Anita Wahlberg - SPRÅKINLÄRNINGENS FÖRUTSÄTTNINGAR

Anita Wahlberg (1999) har via institutionen för pedagogik och didaktik i Göteborg gjort en studie kring några vuxna invandrades förutsättningar till att utveckla sina språkfärdigheter i svenska. I sin studie *Språk, arbete, integrering för några nya svenskar* har Wahlberg (1999) valt att undersöka sitt ämne utifrån hur tio lärare med utländsk lärarexamen ser på sig själva när det gäller språk, arbete och integrering i det svenska samhället. Hon har även valt att undersöka hur fem lärare med svensk bakgrund uppfattar de invandrade lärarnas språk och kommunikationsförmåga. Wahlberg (1999) bygger upp sitt tolkningsarbete med hjälp av en allmän teoretisk kunskap kring språkinläring men även Carl Rogers teorier om undervisning och inläring. Wahlberg (1999) har också valt att ta med några forskare och pedagoger som har beröringspunkter med dialogpedagogiken. Hon förklarar valet av dialogpedagogik utifrån att dialogpedagogiken kan ge perspektiv åt informanternas förutsättningar att utveckla sina kommunikativa språkfärdigheter i svenska.

Wahlberg (1999) har frågat sina informanter om deras upplevelse av språkinläring och Sfi. I studien framkommer det att informanterna har haft olika motivation till att lära sig det svenska språket. Hon konstaterar att det är många faktorer som avgör när, hur och varför man intresserar sig för att lära sig svenska. Hon pekar också ut att motivationen påverkas i hög grad utifrån vilken livssituation personen befinner sig i (ibid.). Wahlberg (1999) drar även slutsatsen att det finns flera olika upplevelser av Sfi och språkinläring, men att problematiken kanske inte ligger i själva ämnet svenska. Hon resonerar vidare och menar att problemet kanske egentligen handlar om att deltagarna på Sfi har så olika behov och att det enda de har gemensamt är att de saknar svenska som modersmål. I övrigt så kommer deltagarna från olika länder och kulturer. De har olika utbildningsbakgrund och deras inställning till skola och undervisning skiljer sig (ibid.). Wahlberg (1999) fortsätter och uttrycker, att för att alla deltagare inom Sfi ska ha en chans att lära sig det nya språket utifrån sina förutsättningar så krävs det att lärarna på Sfi är mycket kreativa, uppfinningsrika och lyhörda. Hon hänvisar till Carl Rogers som anser att människor har en medfödd förmåga att lära sig. Rogers menar att människan är naturligt nyfiken och ivrig att lära sig mer. Men när en människa ska lära sig ett nytt språk, och hon eller han befinner sig i en ny situation med nya främmande strukturer så kan det innebära en del mödosamma hinder att passera. För att komma igenom dessa hinder behövs det uppmuntran och nytänkande från lärare och omgivning (ibid.).

Wahlberg (1999) anser att flera av de forskningsrön som gjorts i studier av förstaspråksinläringen även är relevanta i andraspråksinläringen. Men det finns även flera olikheter som beror på olika faktorer. Hon menar att för den som har tillägnat sig ett förstaspråk så finns där redan en struktur, man har en begreppsapparat och en bild av sin omvärld (ibid.). Enligt Wahlberg (1999) är mycket av den tidigare andraspråksforskningen baserad på vad som sker i formella inläringssituationer, i klassrummen och i hur läroböckerna ser ut. Forskare har studerat lärares strategier och metoder för att lära ut. Genom detta hoppades forskningen kunna hitta metoder för effektivare undervisning. Wahlberg (1999) använder sig av en förkortning SLA, Second Language Acquisition för att benämna andraspråksinläring. Hon framhåller att faktorer som motivation, självförtroende, inlärningsstil, socio-ekonomisk status och hur samhället förhåller sig till detta är aspekter som skulle behöva tas med i forskningen kring SLA. Men att göra en sådan studie är enligt Wahlberg (1999) väldigt svårt eftersom påverkan

från yttre faktorer ständigt är i rörelse och förändras. Wahlberg (1999) gör här en koppling till Peter Skehan. Skehan ställer frågan kring motivation- vad är orsak och vad är verkan? Är det motivationen i sig som bidrar till framgång i SLA eller är det framgången som upplevelse som skapar motivation? (ibid.)

Wahlberg (1999) lyfter fram det som hon kallar för *Den stora gemensamma frågan*, nämligen: Hur vi lär oss? Hon fortsätter och menar att en sådan fråga fokuserar samspelet mellan inläraren och dess omgivning. Vidare ställer hon frågan om en lärare kan hjälpa en andraspråksinlärare utan att förstå hur just den eleven tänker? Kan en andraspråksinlärare förstå hur dennes lärare tänker? För att förklara hur människor tillägnar sig ny kunskap har kognitionspsykologer använt uttrycket rekonstruktion (ibid.). Wahlberg (1999) hänvisar till Piaget och Von Glasersfeld. Piaget och Von Glasersfeld har som svar på frågan kring hur människor lär sig och hur ny kunskap växer fram sagt att människan strävar efter jämvikt med sin omgivning och att människan i sin strävan efter jämvikt också utvecklas. Är människan i viss obalans vill hon försöka nå balans genom att hitta nya inlärningsvägar för att återställa balansen (ibid.).

Roland Sund - STUDIEMILJÖ

Roland Sund har i boken *"Att lära sig"* (2002) utvecklat teorier kring lärandets möjligheter och förutsättningar. Han tar bland annat upp lärarens roll och lärarens uppgift att analysera utbildningsmiljön. Sund (2002) menar att läraren har ett ansvar när det gäller att skapa en studiemiljö där eleven känner sig betydelsefull och delaktig. För att eleven ska kunna uppnå bra studieresultat är det viktigt att eleven förstår sig själv som ett subjekt och inte som ett objekt i utbildningen. Vidare beskriver Sund (2002) lärarens uppgift som utmanande. Utmanande därför att uppgiften inte enbart handlar om människans kunskapsutveckling utan även om människans personliga utveckling, en utveckling som rör sig mellan förutsättningar och möjligheter. Läraren får ta del av komponenter i en människas liv som kan vara mycket känsliga om läraren gör ett övertramp (ibid.). Sund (2002) betraktar utbildning utifrån att den elev som läraren möter är en råvara, en råvara som läraren måste lära känna för att på så sätt kunna bidra till att eleven utvecklas i positiv riktning. För att läraren ska kunna lära känna sin elev måste läraren och eleven ha kontinuerliga samtal där de gemensamt kan utvärdera utvecklingen. Läraren behöver också vara mycket lyhörd för vilka tecken som signalerar balans respektive obalans hos eleven (ibid.). Studiemiljön anser Sund (2002) vara en mycket

viktig del i hur väl både elever och lärare når sina mål. Studiemiljön bidrar även till att öka motivationen och elevens studielust (ibid.).

Paul Moxnes - RÄTT ÅNGESTNIVÅ

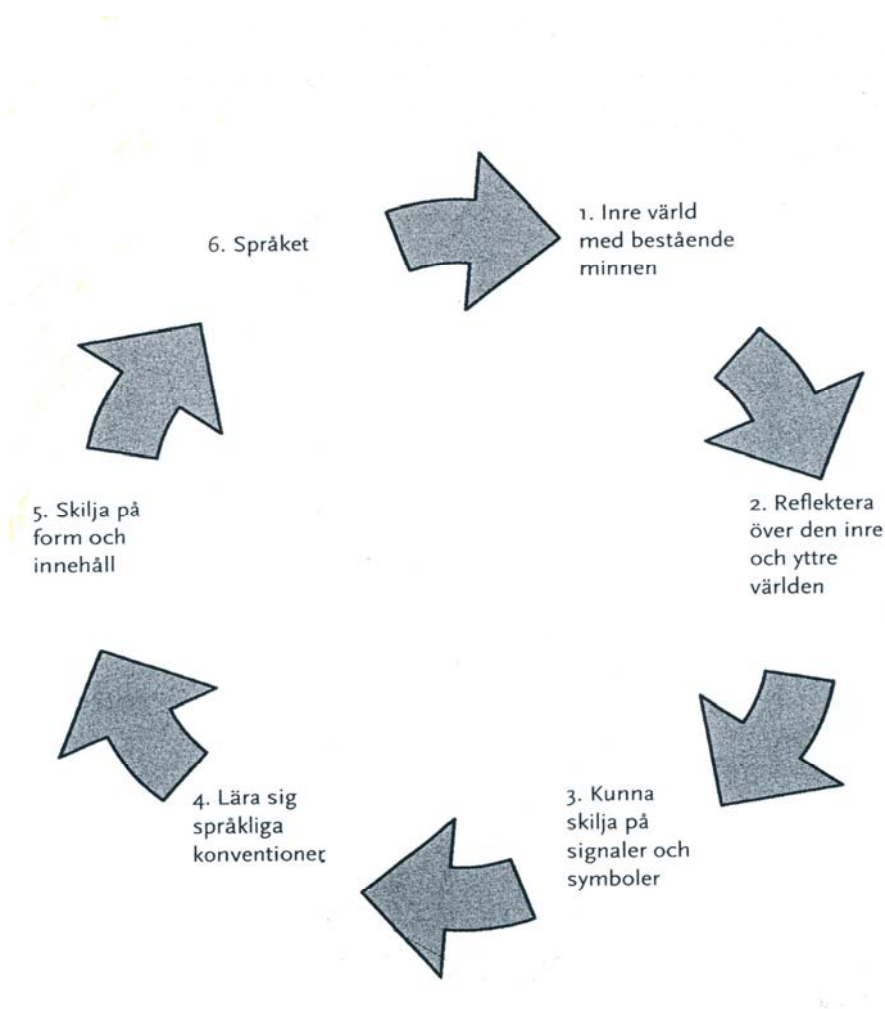
Paul Moxnes är psykolog och forskare i arbetspsykologi i Oslo. Moxnes (1984) har skrivit boken *"Att lära och utvecklas i arbetsmiljön"* och boken vänder sig till alla med intresse för psykologi och pedagogik, samt personal med utbildande arbetsuppgifter. Trots att boken har några år bakom sig och att boken främst inriktar sig på den inläring som sker ute i arbetslivet har vi valt att ta med författarens redogörelse för vilka faktorer som hindrar och underlättar lärande (ibid.). Moxnes (1984) pekar ut tre huvudområden som alla har betydelse för hur gynnsam en läroprocess skall bli. Dessa tre områden är enligt honom är det personliga, det mellanmännsliga och det organisatoriska området (ibid.). Vi kommer nedan att redogöra för den av delarna som berör det personliga i förhållande till inläring. Moxnes (1984) menar att många vuxna uppfattar lärandet som något som hör barndomen och ungdomen till. Den vuxne ser sig själv först och främst som arbetstagare och ansvarig för hem och familj. En sådan självbild gör det svårt att gå tillbaka till rollen som student (ibid.). Han nämner en annan forskare, Edgar Schein som har pekat ut det svåra i att lära sig något nytt om sig själv om vi samtidigt behöver göra oss av med en gammal uppfattning. Schein menar att det är mycket lättare att ta till sig nya insikter om vi bara behöver lägga ihop det med det gamla. Schein hävdar att människans behov av att växa och söka ny kunskap om sig själv blir aktuell först när människan känner sig tillräckligt trygg i sin omvärld och upplever tillräckligt mycket kontroll för att klara av att hantera, den enligt Schein oundvikliga ångest som alltid följer i en utvecklingsprocess (Moxnes 1984). Moxnes (1984) knyter an till Scheins teori och menar att problemet med all självutveckling handlar om att hitta rätt ångestnivå-
"tillräcklig ångest för att motivera växande, men inte så mycket ångest att man reagerar defensivt med att låsa sig fast i gamla beteendemönster" (Moxnes, s 137, 1984). Att motivera inläring och utveckling kräver enligt Moxnes (1984) en arbetsmiljö som å ena sidan inger tillräcklig trygghet för att människan ska tolerera den ångest som läroprocessen för med sig, men det behöver även finnas en känsla av otillräcklighet för att på så sätt väcka en önskan om utveckling. Men det måste finnas en balans i detta, om ångesten inför nya kunskaper blir för stark reagerar människan med olika försvarsmekanismer, försvarsmekanismer som då hindrar inläringen (ibid.).

Teoretisk utgångspunkt

Gunilla Rehnqvist & Gudrun Svensson - ÅTERKOPPLING TILL TIDIGARE ERFARENHETER

Vad gäller de språkliga förutsättningarna för att lära sig språk har vi valt att använda oss av Gunilla Rehnqvist & Gudrun Svensson, båda lärare vid Språk- och litteraturcentrum vid Lunds Universitet men också med lång erfarenhet av andraspråksundervisning och andraspråkforskning. Rehnqvist & Svensson (2008) beskriver i boken *Lära om språk* bland annat om läroprocessen av språk utifrån återkopplingen till tidigare erfarenheter. De använder sig av en bild för att förklara människan och hennes förutsättningar att lära sig ett lexikalt språk.

Människan och hennes språk (ibid.).

Bilden beskriver vad språket kräver för att kunna utvecklas. Enligt bilden går utvecklingen i en viss ordning men ordningen kan även variera. Det handlar om förmågan att kunna skapa, med hjälp av minnen, en existerande värld. Detta är en förutsättning och genom denna förmåga kan vi tänka oss världen omkring oss trots att vi inte befinner oss där. Att kunna minnas och känna igen är alltså en förutsättning för en utveckling av det lexikala språket (ibid). Vidare skriver författarna att kunskapen om livets sanningar, om världar nära och fjärran och om tider förr och nu förstår vi genom språket. Att fundera över livets mening, umgås med vänner och lära oss nya saker gör vi tack vare språket. Hit hör vikten av grammatiken som bär upp språket så att det inte endast blir ett användande av ord vilket skulle göra det torftigt och statiskt (ibid.). Exempelvis menar Rehnqvist & Svensson (2008) att det inte är möjligt att uttrycka tider och sammanhang utan grammatiken. Att kunna berätta om morgondagens planer eller vad vi nyss upplevt skulle vara mycket svårt om vi inte kunde foga samman våra ord menar författarna. Vidare menar de att vikten av att kunna sitt eget språk med dess grammatik underlättar även till stor del inlärandet av ett nytt språk (ibid.).

”Har man lärt sig vad verb, adjektiv, substantiv etc. står för har man en gemensam insikt som innebär att man kan använda dessa begrepp som ett metaspråk, ett språk om språket, där såväl lärare som elev är medvetna om vad de talar om. Att det brister i dessa kunskaper omvittnar alltfler högskolelärare i främmande språk.” (ibid s 63)

Metod

Metodval

Vi har valt att framställa vår undersökning utifrån en kvalitativ ansats i form av samtalsintervjuer med lärare och kuratorer inom Sfi. I boken *Kunskap i socialt arbete* (2006) skriver Malcolm Payne att medarbetarnas erfarenheter och färdigheter inte ger så omfattande kunskap men däremot en mer kvalitativ inriktad kunskap. Kvalitativ forskning bygger ju på metoder såsom intervjuer och observationer för att finna förståelse, dock inte alltid förklaringar (Levin 2008).

Vår första ambition låg i att undersöka frågan kring hur förutsättningarna ser ut vid Sfi till att lära sig det svenska språket. Från början hade vi även tänkt att undersöka hur och om motivationen påverkas hos de elever som riskerar att förlora hela eller delar av sitt

försörjningsstöd i de fall de inte når godkänt studieresultat. Socialtjänsten kan genom 4 kap 5 § SoL nedsätta eller helt vägra en person försörjningsstöd i de fall personen varit frånvarande från kompetenshöjande verksamhet utan godtagbart skäl. Med kompetenshöjande verksamhet menas här Sfi. Bredden i våra frågor samt vår okunskap inom ämnet bildade en blandning av en semistrukturerad och ostrukturerad intervjumall. Semistrukturerad därför att vi hade ett antal bestämda frågor som baserades på antaganden och vår egen förförståelse, ostrukturerad blev den då vi under intervjuens gång fick tillgång till följdfrågor och därmed nya infallsvinklar. Patrik Aspers beskriver i boken *Etnografiska metoder (2007)* hur de som forskar bär med sig olika förförståelser kring det ämne de valt att undersöka. Vidare menar Aspers (2007) att denna förförståelse är en av förutsättningarna för att forskaren ska kunna gå vidare och bygga upp en studie kring det område han eller hon avser att undersöka.

När väl alla intervjuer var gjorda hade vi alltså övergett tanken på att involvera försörjningsstödet betydelse då vi upplevde att det var en helt annan undersökning, en undersökning vi inte haft med i beräkningen.

Däremot var vi nu på det klara med att vi med hjälp av Maciej Zarembas artikel i DN (2009-03-03) och artikeln av Lenita Jällhage (2009-12-02) där hon intervjuar Inger Lindberg i DN, professor i svenska som andra språk, ville fortsätta att undersöka vårt material. *Med hjälp av* menar vi att artiklarna har hela tiden, oavsett våra förändrade infallsvinklar, stått kvar som två vägvisare.

Tillvägagångssätt

Då vi under vår praktikperiod fick möjlighet att göra ett studiebesök på Sfi valde en av oss två författare att ta kontakt med den skola där vi gjort vårt besök. Kontakt togs med ett antal anställda genom förfrågan om möjlighet till intervju. Detta resulterade i att tre Sfi-lärare framförde sitt intresse av att ställa upp för intervju. För den författare som inte valde detta tillvägagångssätt var det genom sökning på internet som författaren hittade kontaktuppgifter till ett flertal Sfi- utbildningar. Dessa utbildningar låg under en helt annan kommun, dock närliggande men med ett större antal kommuninvånare. Författaren skrev ett mail till utnämnd kontaktperson där hon informerade om syfte och önskemål. Totalt fick författaren här kontakt med tre personer. Två av dessa var anställda inom samma organisation, varav en av dessa var anställd som kurator, den andra som Sfi-

lärare. Den tredje personen som svarade var även hon kurator, dock inte under samma organisation.

Att intervjua lärare och kuratorer

Att det blev två kuratorer istället för ytterligare två lärare var helt och hållet en slump, men då det visade sig vara svårt att få tag på lärare bestämde vi oss för att ta med kuratorerna i vår studie. Våra intervjufrågor var innan vi började med intervjuerna riktade till lärare inom Sfi, det visade sig dock att frågorna gick att ställa även till de två kuratorer som intervjuades. Detta beror på att kuratorerna har stor inblick i arbetet på Sfi och de har även mycket kontakt med både elever och lärare. Vi har därför valt att ta med vår ursprungliga intervjuguide då frågorna inte kan sägas ha ändrat inriktning under intervjuerna med kuratorerna. Skillnaden ligger enbart i att läraren har hand om undervisningen, men kuratorn vet hur undervisningen är uppbyggd samt under vilka förutsättningar som lärare inom Sfi arbetar. Kuratorerna får dessutom genom sin yrkesroll möjlighet att samtala med enskilda elever om deras studiesituation och övriga livssituation. Kuratorernas delaktighet i vår studie kan därför ses som ytterligare en dimension inom samma tema. Om vi hade upplevt att våra frågor inte kunde besvaras av kuratorerna hade vi givetvis formulerat om och gjort en specifik intervjuguide ställd enbart till denna yrkesgrupp.

Intervjuerna

Intervjuerna tog plats på intervjupersonens arbetsplats och tiden för intervjuerna hade ett genomsnitt på ca 45 minuter. Intervjuerna spelades in för att sedan transkriberas och skrivas ut.

Valet av samtalsintervjuer framför andra metoder så som enkäter eller telefonintervjuer beror på att vi hoppades att genom ett verkligt möte kunna få tillgång till så mycket information som möjligt. Vi gjorde sammanlagt sex intervjuer med anställda inom Sfi. Vi delade upp intervjuerna mellan oss och deltog på tre var. Skälet till varför vi valde att endast intervjua anställda inom Sfi och inte eleverna själva beror på att vi ansåg tiden vara för kort. Vi tror att våra frågeställningar hade behövt involvera hela klasser av studenter, detta för att kunna få ta del av uppfattningar från både dem med tidigare utbildning men också från dem som saknar erfarenhet av skolgång. Vi hade eventuellt kunnat göra ett slumpmässigt urval av elever genom att en lärare hade presenterat vår idé och att dem elever som kände sig intresserade fick höra av sig. Vi menar att risken med

en sådan metod hade varit att endast dem som kände sig trygga i det svenska språket hade hört av sig. Vi funderade också kring dilemmat som vi såg i *att välja ut elever*. Skulle de elever som inte har klarat sin Sfi-utbildning inom avsedd tid vilja ställa upp på en intervju utan att känna sig utpekade? För att undvika den typen av situation fick vi helt enkelt begränsa oss till att enbart intervju anställda.

Arbetsfördelning

Arbetsfördelningen oss två författare emellan har sett ut som så att vi efter avslutade intervjuer och transkribering av materialet gemensamt har gått igenom all text. Detta gjordes mot bakgrund av de teoretiska perspektiv som vi tillsammans beslutat oss för. Själva bearbetningen av teorier har vi gjort var och en för sig men de delar vi tillfört vår uppsats har hela tiden varit ett gemensamt beslut. Att dela upp uppsatsens olika bitar har fungerat utifrån att vi haft kontinuerliga avstämningar med varandra. En av oss författare har dock tagit ett större övergripande ansvar för uppsatsens helhet och utformning. Detta beror på personliga omständigheter som drabbade en utav författarna. Grunden för vår uppsats var vid den tidpunkten klar på så sätt av vi hade vårt intervjumaterial färdigt, samt teoretiska perspektiv och tankar om hur vi ville använda dessa. Fördelningen blev sedan sådan att det praktiska arbetet med analys och disposition framförallt har genomförts av en författare medans utförandet av metod och tidigare forskning fördelades till den andra författaren. Varje del i uppsatsen är accepterade och godkända för båda författarna.

Etiska överväganden

Johansson & Öberg (2008) menar att etiska aspekter och bedömningar ständigt bör tas i beaktning i de val vi gör. Med detta menas att forskaren bör fråga sig ifall personen kan komma till skada genom att vara delaktig i en intervju. Johansson & Öberg (2008) skriver också att om människor uppmuntras till att berätta om sina liv krävs noggrann reflektion kring frågorna. Detta för att den information som kommer fram skall vara adekvat för studien (Ibid.).

I vår första kontakt med de olika utbildningsanordnarna hade vi skickat ut ett informationsbrev via mail där vi på ett övergripande sätt beskrev vårt syfte och vår förhoppning om att få komma i kontakt med någon som ville ställa upp för intervju. Efter

att vi fått respons på vår förfrågan bestämdes tid och plats utifrån den enskildes önskemål. Det var alltid den som skulle intervjuas som avgjorde tid, dag och plats för intervjun. Hur lång intervjun sedan blev berodde på olika saker. I ett fall var det tidsbrist, i ett annat fall hade intervjun kunnat fortgå, men intervjuaren kände sig tvungen att avbryta då det fanns risk att materialet hade blivit svårt att bearbeta annars. Men framförallt tog intervjuerna slut naturligt inom perioden av 45 minuter. Då vi vill undvika identifiering av våra utbildningsanordnare har vi valt att inte skriva vilka kommuner vi befinner oss i. Vi har även valt att benämna våra intervjupersoner som ”lärare 1, 2, 3 och 4 samt kurator 1 och 2.

Vårt metodvals förtjänster och resultatens tillförlitlighet

Det som var bra med att intervjua både lärare och kuratorer kan vara att vi har fått ta del utifrån två perspektiv. Dels lärarens upplevelse av sin yrkesroll och sin arbetsplats men också kuratorn som framförallt är den person dit eleverna vänder sig eller läraren, när något inte står rätt till. Svagheter som vi ser i vårt tillvägagångssätt är att vi som intervjuare inte själva var helt på det klara med exakt vad vi ville undersöka i början av studien. Vår första infallsvinkel lutade mer åt att undersöka hur de elever som uppstår försörjningsstöd hittar motivation till sina studier om dem samtidigt riskerar att förlora biståndet i de fall dem inte når godkänt resultat. Vi kan också se att vi borde ha varit mer pålästa inför våra intervjuer kring de teorier som vi valt att använda i vår undersökning. Vi har hela tiden haft ambitionen att undersöka hur förutsättningarna ser ut till att lära sig det svenska språket, men det vi utgick ifrån från början var artikelserien i DN av Maciej Zaremba (2009-03-03) samt lösryckta teorier som behandlade inläringens svårigheter i vuxen ålder. Dessa två inte så välundersökta komponenter tillsammans med en luddigt formulerad tanke om socialtjänsten i förhållande till eleven gav oss dock ändå några frågeställningar att arbeta utifrån. Och när vi väl gjorde våra intervjuer så klarnade vårt syfte mer och mer.

Vidare kan vårt material ifrågasättas utifrån att vi endast har intervjuat sex personer, samt valet av intervjupersoner. Med så få deltagare kan det vara svårt att dra en slutsats i undersökningen. Och då vi utifrån en etisk aspekt valde bort möjligheten att intervjua eleverna själva har vi samtidigt valt bort de människor som står i fokus för vår undersökning. Genom målgruppen hade vi kunnat få tillgång till värdefull information.

Men med hänsyn till oss själva som nybörjare ansåg vi att det var ett för stort ansvar att involvera elevens personliga uppfattning inom området. Risken finns dock att vårt material kan uppfattas som ensidigt då studenternas egna röster inte blivit uppmärksammade.

Förförståelse

Vår förförståelse bygger som sagt på antaganden om vad som kan tänkas påverka studenter vid Sfi att inte slutföra sina studier. Ett av våra antaganden är att studiemiljön inte är utformad på ett sätt som är anpassat efter vilken målgrupp som står i fokus. Vi har själva i egenskap av praktikanter besökt en skola som undervisar i Sfi och vi har pratat med socialsekreterare under vår praktik om deras uppfattning om utbildningen. Vi har även diskuterat med personer i vår närhet som uttalat sig om sin uppfattning i frågan. Detta är som sagt inget mer än några få yttranden, men vi anser att de är tillräckliga för att bygga vidare på. Likaså ser vi på vårt val av motivationsteorier att dessa kan vara till hjälp för att formulera våra frågor i förhållande till lärarna på Sfi. Betydelsen av motivation och vilka faktorer som underlättar och hindrar i lärandet anser vi vara minst lika viktiga, om inte viktigare. Detta för att studenterna kan ha en komplex bakgrund i form av att ha lämnat sitt hemland och kanske därmed också ett helt liv bakom sig med allt vad det kan innebära.

Avgränsning

Moxnes (1984) skriver att många vuxna uppfattar lärandet som något som hör barndomen och ungdomen till. Den vuxne ser sig själv först och främst som arbetstagare och ansvarig för hem och familj. En sådan självbild gör det svårt att gå tillbaka till rollen som student (ibid.). Vi tänker genom Moxnes (1984) beskrivning att om det är svårt för en vuxen att studera i sitt eget hemland, hur ser situationen då ut för den som kanske tvingats lämna sitt land och dessutom har en helt annan kulturell bakgrund? Att gå för djupt in på kulturella skillnader anser vi vara en mer omfattande studie än den vi har tänkt göra, men vi ser ändå att vi kommer att beröra dessa aspekter. Det kan även vara så att det visar sig att just på grund av komplexiteten och omfattningen av faktiska aspekter så kommer vår undersökning inte att ge någon förklaring eller ett entydigt svar på våra frågor. Vi hoppas däremot att få en större förståelse kring studenternas förutsättningar i den lärandeprocess de går igenom och vad Sfi-lärarna ser som orsak till eventuella brister i lärandet.

Vi kan utifrån vårt val av undersökningsområde se att det kan belysts utifrån flera olika perspektiv. Dessa perspektiv kan till exempel handla om makt, genus, etik och integration. Alla dessa olika perspektiv kan vara både aktuella samt av intresse för att undersöka hur utbildningen i Svenska för invandrare är uppbyggd. Vi har utifrån våra begränsade erfarenheter och vår förförståelse valt att undersöka området framförallt ur ett kunskaps- och lärandeperspektiv.

Resultat och Analys

Vi kommer härmed att beskriva och tolka det empiriska material vi samlat in och arbetat med. Utifrån de intervjuer vi gjort har vi försökt finna kärnan bakom problematiken genom att studera de olika svar som intervju personerna gett oss utifrån de frågor vi ställt. Vi kommer att koppla resultatet till de teorier vi valt att utgå ifrån och försöka tolka resultaten utifrån dessa teorier.

Vi har alltså gjort våra kvalitativa intervjuer i två olika kommuner där lärare 1-3 kommer från den ena kommunen och där lärare 4 med de två kuratorerna kommer ifrån den andra kommunen. De lärare och kuratorer vi intervjuat kommer vi presentera som lärare 1, lärare 2, lärare 3, lärare 4, kurator 1 och kurator 2.

Den kommunen som lärare 1-3 arbetar i är en kommun som har ett invånarantal på cirka 40.000 människor. Kommunen befinner sig inom ett område på 350-400 km. Den andra kommunen där vi intervjuat lärare 4 och kuratorerna 1 och 2 är av större karaktär än den första, både till storlek och vad gäller invånarantal.

Presentation av våra intervjupersoner

Lärare 1 är en man och har arbetat ett par år med invandrare på olika stadier inom Sfi. Han är mellanstadielärare i botten och har sedan vidareutbildat sig genom att läsa 60 p i kursen svenska som andra språk.

Lärare 2 är en man och kommer ursprungligen från Mellanöstern. Han kom till Sverige i slutet av 80-talet som politisk flykting och har tidigare arbetat inom flygindustrin i sitt hemland, och som mekaniker och engelskalärare i Sverige. Han har en masterutbildning i

engelska från sitt hemland. Studerade i Sverige under fem år för att undervisa i ämnena svenska som andra språk samt engelska och samhällskunskap på gymnasienivå. Han har arbetat på vuxenutbildningen/Sfi under ca 14 år.

Lärare 3 är en kvinna. Hon har arbetat som lärare under mer än 20 år. Hon började som lågstadielärare och har arbetat främst med invandrarbarn. Har arbetat på vuxenutbildningen/Sfi under sedan 12 år tillbaka främst med de lågutbildade och dem som är analfabeter.

Lärare 4 är en man och har sedan 1990 arbetat som Sfi-lärare.

Båda kuratorerna dvs *Kurator 1* och *Kurator 2* är kvinnor med en Socionomutbildning i botten och erfarenhet från Sfi-utbildning några år tillbaka.

Förutsättningar och hinder för språkinläringen

Vad gäller elevernas förutsättningar att lära sig svenska finner vi ett genomgående svar bland de flesta vi intervjuat vilket behandlar elevernas *bakgrund* och *förmåga* men även *strukturen* på SFI. De faktorer vi kan se utgöra hinder i språkutvecklingen berör elevernas individuella förutsättningar vilka berör en rad olika områden men vilka vi sammanfattar under begreppet *bakgrundsfaktorer och förmåga*. Lärarna menar att det handlar mycket om vad man har med sig i bagaget, vilken utbildningsbakgrund man har och därmed förmågan att ta till sig ett nytt språk. Lärarna kan se att det finns större svårigheter hos dem som kommer som flyktingar, med trauma och flykt som bagage. Vad gäller de strukturella förutsättningarna för eleverna så verkar det även finnas viss problematik i systemets uppbyggnad på SFI.

Bakgrunds faktorer

Psykiska hinder/Trauman

De elever som kommer med psykiska svårigheter i bagaget och de som har svårare att ta till sig undervisningen hamnar i de båda kommunerna i en särskild grupp med lite mer anpassad undervisning innan de kan gå vidare till nybörjargruppen på A-nivå. *Lärare 3* beskriver utifrån dem som kommer med trauman:

”...det tar mycket längre tid innan de vaknar till för att ’oj, jag måste lära mig det här’ ’det går inte annat’ och också tycker jag att dom, det tar längre tid innan dom förstår sin egen roll att det räcker inte bara att komma och sitta på lektionerna utan att de måste ta mycket mer aktivt ansvar.”

Enligt kurator 1 handlar den långsamma inläringen av språket hos vissa personer om att de är kvar i sina trauman och de flesta vill inte arbeta med sina trauman. Hon menar att de inte förstår vitsen av att prata och att hon haft elever som resonerat som så att *de bara vill glömma*.

Lärare 3 menar också att dessa elever kommer inte bara med trauma bakom sig, att komma till ett nytt land i sig kan vara traumatiskt, hon tänker på dem som får leva en längre tid utan sina familjer. När familjen väl kommer så kan där finnas svårigheter att få lägenhet och det blir en rörig situation.

I de fall en deltagare har flytt ifrån sitt hemland och bär med sig traumatiska upplevelser, både ifrån själva flykten men också genom händelser i hemlandet så kan båda kuratorerna se att detta kan påverka motivationen och inläringen av det svenska språket. *Båda kuratorerna* nämner också flyktingens oro inför de brev som kommer ifrån den svenska myndigheten och som man kanske inte riktigt förstår. Ytterligare faktorer som kan påverka kan vara de rapporter deltagaren får ifrån sitt hemland som kan beröra familj, släkt och vänner som fortfarande lever kvar i de land man har lämnat.

”Och alla rapporter och släktingar som dör, dem kastas ju hela tiden tillbaka i sina trauman”(kurator 1).

Kurator 2 beskriver svårigheterna flyktingarna går igenom med de händelser de har bakom sig såsom sin historia, skälen och anledningarna till flykten. Hon berättar vidare att människan fungerar som så att när saker och ting väl har fallit på plats, när boendefrågan är löst även om det inte är det bästa boendet men åtminstone tryggt och du har familjen samlad, du har lyckats komma ifrån dem du flytt ifrån genom att du är i Sverige, vilket gör dig trygg, då menar hon att ”posttraumatiskt stressyndrom” kan komma som ett brev på posten. Och detta kommer mitt i när de här personerna förväntas genomföra Sfi-studier. Hon säger:

”Och det är många gånger till ingen nytta alls, inte för kursdeltagaren, inte för samhället, utan det tar lång tid, det får folk att må dåligt och det blir ett besvärligt arbete för lärarna.”

Hon fortsätter och berättar hur folk har koncentrationssvårigheter, 'de är borta i huvudet' uttrycker hon det, alltså de är mentalt inte här. Hon menar vidare om du då också kommer ifrån Irak eller Afganistan där det pågår strider så lever de ständigt i detta krig då de har anhöriga, släktingar och vänner kvar vilket påverkar naturligtvis. Sedan att alla inte får permanent uppehållstillstånd påverkar dem ju vilket betyder att de har ytterligare något de sitter med mentalt, vilket gör tiden när de tvingas läsa vid Sfi illa vald (*kurator 2*).

Analys

Vad gäller migrantens förutsättningar att lära sig språket beskriver lärarna och kuratorerna hur psykiska svårigheter och trauman kan vara en av anledningarna till att det för migranterna kan ta lång tid vid språkinläringen.

De beskriver hur dessa elever är *kvar i sina trauman, vill glömma* men även samtidigt hela tiden *kastas tillbaka i sina trauman* vid kontakt med anhöriga. Många av migranterna vill inte arbeta med sina svåra erfarenheter. Franzén (2001) beskriver hur *nyorienteringsfasen* fungerar med ett integrerande av svårigheterna i vår personlighet genom ett *accepterande* av det som hänt. Då detta inte blir accepterat och bearbetat kan det leda till en ökad sårbarhet och labilitet.

De intervjuade beskriver också hur själva bytet av land, *komma till ett nytt land*, bara i sig kan skapa trauma genom den *röriga situation* som uppstår med faktorer som exempelvis *väntan på sin familj, ordna det för sin familj (ex bostad) och väntan på uppehållstillstånd*. Även *förlusterna och oron för de anhöriga* finns ständigt närvarande. Och när situationen äntligen lugnat sig kan psyket plötsligt kollapsa och *psykiska svårigheter* infinner sig. Franzén (2001) menar att ett trauma kan en person hamna i av olika anledningar då det finns *olika utlösande orsaker*. Hon nämner *traumatiska förluster*, såsom av *närstående* men även av *sin autonomi* alltså förlust av sin självständighet, friheten att bestämma kring sitt liv. Utifrån traumatisk kris beskriver hon *invandringskrisen* med dess ytterligare konsekvenser, där *svårigheterna kan vara många* i det nya landet. Där *förlusterna är fler* och där *reaktionerna kan komma en tid efter* bytet av länder. Vidare menar hon att trauma handlar om en psykisk påfrestning, hon uttrycker

det som en själslig skada vilken i sin tur kan ta lång tid att läka. Franzen (2001) talar kring bytet av land som en *livsavgörande händelse* där det nästan är omöjligt att psykiskt förbereda sig för de reaktioner som kan komma och där dessa kan lämna spår i personligheten. Hon beskriver att människor kan få reaktioner och hamna i ett psykiskt kristillstånd då personens tidigare erfarenheter och inlärd reaktionssätt inte är tillräckliga för att klara av den nya situationen psykiskt sett. Hon talar om övergångar från en livsfas till en annan och att personen lätt kommer ur balans för en tid för att med tiden växa in i det nya och hitta sätt att hantera situationen.

Denna svåra situation vilken lärarna och kuratorerna menar att dessa människor ofta befinner sig i med oro för familj och anhöriga och med en rörig situation i det nya landet, kan vi också koppla till Moxnes (1984) teori kring utvecklandets förutsättningar. Han hänvisar till Schein som menar att utveckling är möjlig först då människan känner sig *trygg i sin omvärld* och då hon upplever att hon *har kontroll* i sitt liv. Kontrollen behövs för att kunna hantera den ångest som normalt sett följer en utvecklingsprocess.

Wahlberg (1999) menar utifrån sin forskning att motivationen till att lära sig svenska påverkas av en rad faktorer och där en av dessa handlar om i vilken *livssituation* personen befinner sig i. Hon beskriver att problemet handlar inte om själva svenskan som ämne utan om att deltagarna vid Sfi har så *olika behov*.

Förmåga

Tidigare kunskapsnivåer/Studievana

Kurator 1 beskriver hur kunskapsnivåerna ser väldigt olika ut mellan eleverna på Sfi och att de olika nivåerna medför olika behov.

”Ja, vi försöker det, alltså att tänka på kunskapsnivå. Analfabetgrupper har ju särskilda behov, men det finns ju dem som är högutbildade inom SU-grupperna (särskild undervisning) också. Så vi har kontinuerlig intagning, och det kan vara lite svårt och matcha”.

Lärare 3 upplever att migranter ibland kan mötas av en väldig oförståelse från socialtjänsten även om hon förstår att de gör så gott de kan. Hon berättar vidare kring en situation där socialtjänsten gav en bunt med tidtabeller till en person som var analfabet och sa att ’nu skall du bo där’ men att tidtabeller är lika svårt som att läsa. Hon beskriver

att för en analfabet är det inte bara att inte kunna bokstäver det kan också innebära att inte kunna bläddra i en bok.

”...om vi säger slå upp sidan 60 så bläddrar man lite från höger och lite från vänster och någonstans finns väl sidan 60..”

Lärare 2 beskriver svårigheterna för dem som är analfabeter att lära sig ett andra språk.

”...för vissa går det fortare för andra tar det längre tid, för analfabeter tar det...jag vet inte, jag skall inte säga aldrig men det tar oerhört lång tid...”

Han menar att det är mycket svårare för dem elever utan tidigare erfarenhet av studier att ta till sig undervisningen på Sfi till skillnad från dem elever med studievana. *Lärare 2* uttrycker det så här:

”...du skall lära dig att köra bil, du jämför dig med någon, med din pappa, med din förälder med din bror eller någon som kan det, du har en realistisk uppfattning vart du är på väg, om man inte har en sådan uppfattning hur kan man ens föreställa sig då.....”

Lärare 1 talar mycket kring elevernas individuella förutsättningar vilket han upplever vara det som är till störst hjälp men också till störst hinder för dem. Han menar att det är de som har en bra grund att stå på som har förutsättningen att lära sig svenska snabbt.

”...jag kan se många här som gått i flera år och man kan inte skylla på motivationen utan det är förmågan helt enkelt...”

Bakgrund/realistiskt mål

Lärare 2 betonar att det är viktigt med ett realistiskt mål och han tar som exempel upp de kvinnor som aldrig arbetat i sitt hemland, och där arbete därför inte är ett realistiskt mål. Han beskriver det så här:

”...min uppfattning är att de här människorna inte har något realistiskt mål som pushar dem framåt...till exempel om du hela tiden har varit hemmafru så tänker du 'varför skall jag jobba' största målet är ju att ta hand om man och barn...”

Personlig mognad

Lärare 3 benämner även mognad som en viktig ingrediens och berättar om en ung tjej på 19 år som kom till SFI med inställningen att hon inte behöver lära sig språket då hennes dotter på 4 år skulle lära henne svenska när hon blev äldre. Läraren kände inget hopp, kvinnan var ointresserad och nonchalant men så efter en tid ändrade hon uppfattning och började anstränga sig, en mognad hade skett.

Annan kulturell bakgrund

Lärare 3 beskriver också att de bakgrunder vissa elever kommer med påverkar deras förmåga att ta till sig kunskap. Hon talar om dem som kommer från länder där framförhållning inte existerar utan där det handlar om att leva dag för dag. Hon säger:

”... som Somalia där det är väldigt väldigt främmande att bestämma i april vad man skall göra i augusti, det liksom existerar inte riktigt det liksom att framförhållning och planering och så som vi har extremt mycket...”

”...asså underutvecklade länder har underutvecklade människor sen kan man tycka många gånger vad man vill om utvecklingen i våra länder, stressen och hetsen och så men...”

Analys

Lärarna och kuratorerna beskriver till stor del elevernas förutsättningar att lära sig ett andraspråk utifrån deras *förmåga*. De berör olika delar som kan innefattas i just förmågan. De menar att till störst del handlar det om dem som kommer till Sverige med mycket *lite skolgång* och *studievana*, dessa personer får det mycket svårt vid inläringen av ett nytt språk. Lärarna och kuratorerna uttrycker att för dem som är *analfabeter* finns *särskilda behov* då andraspråksinläring är näst intill omöjlig, där dessa människor till och med kan ha svårt att veta hur man bläddrar i en bok på rätt sätt. *Lärare 2* beskriver hur inläring blir *lättare* om personen tidigare varit i en *liknande situation*, den nya situationen kan då sättas i ett sammanhang genom minnet av den tidigare erfarenheten. Här kan vi koppla till både Pintrich & Schunk (1996) och Rehnqvist & Svensson (2008) som både beskriver inläringen genom att människan *utifrån tidigare erfarenheter gör en koppling till den nya situationen* för att sätta den i ett sammanhang och förstå den. Att kunna minnas och känna igen är en förutsättning för en utveckling av det lexikala språket menar Rehnqvist & Svensson (2008). De beskriver vikten av förståelse kring grammatiken i det egna modersmålet vilket hänger ihop med just igenkännsen när vi lär

oss ett nytt språk, vilket dessa författare menar blir svårt för dem elever som inte studerat sitt eget språk, det vill säga analfabeter. Franzén (2001) beskriver också svårigheten kring inläringen och menar att det är stor skillnad mellan att lära sig att tala ett nytt språk och att även lära sig läsa och skriva det nya språket, vilket är ett krav i Sverige. Hon uttrycker det vara en gigantisk inlärningsuppgift och för läraren en stor pedagogisk utmaning.

Franzén (2001) beskriver i sin bok de alla olika svårigheterna migranten bär med sig in i läroprocessen och där det kan finnas en felaktig inställning till språkinläringens svårighetsgrad bland dem människor som har svenskan som modersmål. Franzén menar att '*det är inte lätt*' att lära sig ett språk och det handlar mycket kring *tidigare vana* av att studera språk. Hon beskriver att dem som inte studerat sitt *modersmål* har då inte lärt sig de *grammatiska systemen* vilka kan vara *genvägar* vid förståelsen och inläringen av ytterligare ett språk.

Wahlberg (1999) beskriver också vikten av att ha *tidigare studievana* och ett *första språk*. Hon menar att för den som redan har tillägnat sig ett första språk så finns där redan *en struktur* då personen har en begreppsapparat och en bild av sin omvärld.

Vad gäller människors tidigare *bakgrund* som hinder för deras förmåga att lära sig språket beskriver Lärare 2 på ett bra sätt genom begreppet ett *realistiskt mål*. Då en person tidigare levt i en vardag med en tydlig uppfattning kring sin uppgift kan det innebära svårigheter att se vikten av en annan uppgift. Läraren tar den kvinnliga migranten som exempel där hennes stora uppgift varit att ta hand om familjen. Moxnes (1984) menar på att den vuxne ser som sin uppgift att främst arbeta och vara ansvarig för sin familj, där studier hör till barn- och ungdomens tid. Det kan bli en krock i självbilden att som vuxen återgå till skolbänken menar han.

Mognad och *vilja* var något lärare 3 tog upp som ett hinder hos vissa migranter, där hon tog som exempel en ung kvinna vilken uttryckte att hon inte behöver lära sig svenska då hennes barn kommer lära henne detta. Hedin & Svensson (1997) menar att det handlar om en '*vilja att lära sig*' om inläringen skall vara möjlig. De talar även om känslan som eleven har exempelvis för studiesituationen vilken i sin tur påverkar motivationen, viljan att lära sig.

Vad gäller förmågan att lära sig språket utifrån en *annan kulturell bakgrund* menar lärare 3 kan ha sina svårigheter då vissa självklara företeelser i Sverige kan uppfattas som

mycket främmande för personer med annan kulturell bakgrund. Franzén (2001) beskriver det som *kulturellt avstånd*, då företeelser och fenomen existerar i det nya landet men som fattas i migrantens hemland och där orden saknas för situationen. Det behövs, menar hon, förklaringar som skapar förståelse för företeelsen. Wahlberg (1999) beskriver också hur deltagarna vid Sfi kommer från olika länder och kulturer och med en annan utbildningsbakgrund och där deras inställning till skola och undervisning skiljer sig.

Strukturella faktorer

Kompetens

Vad gäller resurserna för dem elever som kommer med trauman i bagaget och därmed kan ha svårigheter att ta till sig undervisningen säger *Lärare 1*:

”...ja, vi har ju inte, en kommun som denna har ju inte mycket hjälp att erbjuda tyvärr de är ju...och vi har ingen personal som kan de här bitarna då va...”

Även *Lärare 4* uttrycker att han har mycket lite kunskap kring psykiska svårigheter. Han säger:

”...jag har inte gått någon särskild kurs, jag minns inte att det ingick i allmän lärarutbildning...och någon kurs här på (...) det har jag inte varit med om och inte hört talas om att det ska finnas. Men begreppet posttraumatisk stress det är ju ett bekant begrepp.”

Pedagogik/Metod

Vad gäller frågan kring lärarnas pedagogik och om pedagogiken har någon påverkan när det kommer till att lära sig det svenska språket menar *Lärare 2* att det har väldigt lite med pedagogiken att göra. Han tänker att visst kan det underlätta och göra att läroprocessen går fortare men att om eleven inte är motiverad och har ett tydligt och klart mål framför sig sitter eleven ändå och tänker, 'varför skall jag lära mig svenska?'

Lärare 1 beskriver problematiken utifrån att eleverna kommer till skolan fulla av entusiasm men eftersom de aldrig tidigare har lärt sig ett främmande språk så förstår de inte problemet och med tiden dalar motivationen. Han tror inte att metoden har någon avgörande betydelse utan om de är motiverade och har förutsättningarna för det så spelar inte metoden så stor roll.

Arbetsbörda/resurser

Lärare 4 beskriver svårigheterna med att hålla undervisningen på en lagom nivå för dem elever som har svårare för sig då han skall finnas till för hela gruppen och inte endast för dem med större behov.

”..och jag kan inte sitta med en person utan jag måste ju ägna mig åt gruppen som helhet.”

Lärare 2 nämner storleken på vissa klasser som han menar är mycket större nu än vad de var förr, han säger:

”...sedan är det resurser självklart, vi sitter med jättestora grupper ibland med 30 elever.....du själv har väl gått i skolan då kanske du såg att det fanns folk som behövde extra hjälp med vissa ämnen då och det kunde man ha haft då, men nu finns det inte det, nu sitter vi med 30 elever och vad skall vi göra, en lärare kanske har 15-16 timmar i veckan, hur mycket kan vi ge, hur mycket kan de få, framförallt är det väl resurser som är det största hindret.”

Lärare 4 beskriver hur elever som har svårigheter i skolan kan påverkas utifrån faktumet tidsbrist och arbetsbörda för hans del. Han menar på att de elever som behöver extra resurser kräver mer tid i form av organisering kring resurser, och att en uppgift som den är lätt att skjuta på till skillnad från närvaroblanketter.

”Det är ju en tendens att det ska vara lite färre lärare och lite fler elever. Jag kan ju inte skylla (...) för det, eller kommunen, det är ju det allmänna ekonomiska läget. Kommunen vill pressa sina kostnader och då får det ju bli fler elever i förhållande till färre lärare och då blir det ju en sänkning i kvalitén på nått sätt va.”

Han berättar vidare att hans kraft blir väldigt utspridd på många deltagare och om han skulle agera på varje fall där (det krävs extra resurser) så skulle han inte hinna förbereda sina lektioner, aldrig hinna rätta uppsatserna eller fylla i närvaroblanketterna och då skulle ju väldigt många bli väldigt missnöjda med honom. Han uttrycker vidare:

”Kommunen känner nog inte att det är en katastrof för kommunen ifall dom skär ner lite på antalet lärare på Sfi, dom upplever inte att det är ett stort problem, men det är det alltså, folk lär sig inte nåt vidare på egen hand...”

Så vad gäller elevernas förutsättningar att lära sig svenska menar *Lärare 4* att det både handlar om psykiska svårigheter där jobbiga upplevelser kan utgöra ett hinder men också kvalitén på lärarna och mängden arbetsbörda, han säger:

”...en annan faktor det är ju kvalitén på lärarna och det ska vara bra personal som är engagerad och som inte ska ha allt för mycket att göra för då kan dom drunkna i bara närvaroblanketter. Det gäller att läraren har tid att skaffa fram, att förbereda lämplig verksamhet som ska vara rolig och nyttig.”

Sfi:s uppbyggnad/system

Lärare 1 beskriver situationen på Sfi genom dessa ord:

”... det kan man väl säga att, att systemet, det bygger på att och det kan jag förstå kritiken på då va att det bygger på att, säg på en medelgod till god elev liksom vårt tempo här så att säg...”

Kurator 2 menar att Sfi inte skiljer sig speciellt mycket från vanlig traditionell skola. Hon menar på att det talas mycket om att undervisningen skall vara individuellt upplagd och att man ska kunna läsa utifrån sina förutsättningar men hon menar att så är det absolut inte i verkligheten. Hon säger att det är istället utbildningsanordnarna som kräver att kursdeltagarna skall anpassa sig efter vår form och inte tvärtom. Detta menar hon betyder att det inte finns utrymme för dem personer som kanske inte riktigt är i form och kanske skulle behöva en annan struktur inom Sfi, den finns inte.

Lärare 2 talar också om det här med individuellt upplagd undervisning och säger:

”...jag som lärare har ju lärt oss från lärarhögskolan att man skall utgå ifrån elevernas bakgrund, förstärka deras identitet, förstärka det som de är bra på, vi försöker så gott vi kan men det är inte alltid vi lyckas...”

Kurator 2 beskriver de svårigheter dessa personer går igenom och där hon anser att valet av *tidpunkt* för elevernas studier blir problematiskt med tanke på vad de går igenom av exempelvis oro för närstående och uppehållstillstånd.

”Så jag tycker att tiden när man tvingas till att läsa Sfi är illa vald.”

Kurator 2 beskriver hur hon anser att studierna inte är anpassade efter målgruppen. Hon menar på att det skall vara roligt att lära sig språk och som det ser ut nu är det inte roligt att läsa på Sfi, och då menar hon inte som ett angrepp mot sin egen arbetsgivare utan generellt om Sfi. Och hon menar att det naturligtvis ligger på Regeringsnivå och att Sfi är för ”kass” som den är nu. Hon beskriver:

”Jag har ett av dom bästa jobben som finns, men jag tycker att Sfi generellt, sen finns det naturligtvis undantag, men Sfi är tråkigt, det är skittråkigt. Det är stenciler, såna här fylla i luckor övningar, jag tycker att det är jättetråkigt.”

Hon berättar vidare hur hon slås av den brist på kunskap om dem människor man faktiskt jobbar med och hon väljer att generalisera då hon menar att det generellt är så. Hon menar att det alltid finns undantag vilket det naturligtvis finns även där hon arbetar, folk som brinner för det här arbetet och ser till att dem intresserar sig för integration, och allt vad det här arbetet innebär och dessa vill hon inte glömma men hon säger:

”Men tyvärr så är det svinförbaskat tråkigt. Men det är ju inte en lärares fel eller enskilda individer utan det beror som sagt på högre upp.”

Lärare 4 beskriver också hur folk kommer till Sfi men inte alls tycker det är roligt utan endast längtar efter att få börja arbeta med något de behärskar. De kommer till utbildningen för någon har sagt att de måste gå till Sfi först innan de hjälper dem, så vissa elever kommer inte med glädje utan finner det tråkigt.

”...dom har gått här rätt länge och tycker inte att det är roligt utan säger bara att ’jag vill ha ett jobb’....”

Men det är ju inte mycket jag kan göra åt det menar *Lärare 4* utan säger att han får försöka göra undervisningen så rolig han kan i den situation han är i och försöka uppmuntra folk och göra undervisningen så att den hamnar på lagom nivå vilket i sig är rätt svårt.

Lärare 2 beskriver också problematiken vad gäller strukturen för samma grupp elever och menar att det som kan hindra läroprocessen är självförtroendet hos elever med

svårigheter att lära sig svenska. Han menar att när eleverna ser att andra elever ständigt kommer in i klassen och går förbi dem studiemässigt tappar de självförtroendet och respekten för dem själva. Vilket i sin tur förvärrar deras studiesituation då de krävs ork och styrka för att kämpa vidare med skolan säger han.

...”de tänker ’vi är dumma människor, vi fattar ingenting’ andra går och lyckas vi står och stampar på samma ställe, på samma plats...”

Kurator 2 berättar hur både flyktingar, invandrare och de som kommit till Sverige genom kärlek eller relationsinvandring och som upplever ett trauma på grund av tidigare upplevelser/förluster hamnar i särskilda grupper med ett annat tempo med mera. Men hon kan inte förstå det här utan tycker att det borde finnas ett sätt i hur man bedriver Sfi som är anpassat för alla. Hon menar på att den här målgruppen finns och kommer alltid att finnas inom Sfi och då skall de alla ha samma möjlighet till att ingå där utan en sortering där vissa med svårigheter skall gå någon annanstans, på en annan skola. Hon säger:

”Utan jag tycker att man istället ska se till att Sfi faktiskt passar för alla. Och då kanske istället se att nå, just precis nu, just precis i den här fasen så kan inte den här personen, varken kan eller bör, läsa Sfi under dom här formerna i alla fall. Det tycker jag.”

”...det behövs ett mer tillåtande sätt att lära ut. Det är så lätt att tala om inlärningsvårigheter utifrån språk, utifrån trauman, men jag tror att man ibland behöver fokusera på utlärningsvårigheter också kanske.”

Lärare 4 beskriver den komplicerade situation han befinner sig i vad gäller elevernas olika kunskapsnivåer och studievana och svårigheten att lägga undervisningen på en lagom nivå då en del av eleverna har så väldigt lätt för sig samtidigt som det för andra elever går oerhört trögt. Han berättar att dessa elever fastnar, fastnar på en låg nivå och vet inte hur de skall bära sig åt för att höja sin språkliga nivå. Då det ständigt sker en kontinuerlig intagning i gruppen och då han inte har tiden att sitta med enstaka elever så menar han att han får försöka hitta på ett sätt så att alla varje dag får någonting som de inte hört tidigare. Han berättar vidare att då det kommer in folk, nya hela tiden, då måste han också på sätt och vis börja om från början hela tiden.

”Och det är rätt svårt, det går uppåt lite grann och så gör man sig av med dem som är bäst och dem blir godkända eller dem går över till en annan grupp med högre nivå. Och så är dem

andra kvar, så kommer det in några nya, ibland så passerar dem nya igenom fort, passerar genom gruppen. Men gruppen som helhet stiger ju inte på det här viset och det är ju inte så att man vaskar fram guldorn utan tvärtom, man får fram dem som går långsammast på det här viset, dem blir ju kvar. Och sen till slut efter lång tid då upplöses hela gruppen, men på skolan som helhet så vaskar vi hela tiden fram, precis som man anrikar guld så anrikar vi dom som lär sig långsammast”

Andra lösningar/verksamheter

Kurator 1 beskriver hur handläggarna ute på Socialbyråerna blir oroliga när det meddelas att elever inte gör framsteg och där de önskar att kuratorerna och lärarna kunde försöka motivera eleverna. Detta menar kurator 1 att de försöker göra men att de också brukar föreslå andra verksamheter då de inte ser någon större vits med att eleven sitter vid skolbänken utan istället behöver göra något praktiskt där de faktiskt skulle kunna lära sig svenska. Dock inte helt utan komplikationer, hon berättar vidare:

”Och då är det ju så också att Socialförvaltningen dom godkänner inte vilka föreningsverksamheter som helst utan det ska helst vara den här undervisningen då genom kommunen, kommunens regi.”

Lärare 2 menar att de saker de planerar för eleverna kan se väldigt bra ut på papper som exempelvis det här med praktik, att gå på praktik för att skapa en konkret koppling mellan det du lär dig på Sfi och sedan träna detta genom att kommunicera med folk. Han säger:

”...men när den här praktikplatsen är en pizzeria där alla talar arabiska vad är då syftet med det då, så på pappret står att vi har praktikplatser till ett antal elever här så det ser väldigt bra ut på papper...”

Lärare 3 menar att de människor som kommer till sfi och som har stora svårigheter att lära istället borde få möjlighet till ett meningsfullt arbete med gemenskap.

”...med vettig verksamhet inte någon himla värmestuga...”

Hon hade velat dela upp Sfi i två spår, ett spår för de som siktar på högre utbildning och där man går ganska raskt fram och ett spår för de som är lågutbildade från början och där man istället siktar på utveckling vilka inbegriper även okvalificerade jobb men i en

gemenskap, en arbetsgemenskap i vilken man får öva svenska. I denna gemenskap skulle även viss del av studier ingå men i mindre grupper.

”...den här långsamma gruppen läsinlärare hämmar lästränarna så att det skulle vara bättre att dom gick iväg och bar möbler eller lagade mat tillsammans och lärde sig i praktiska situationer.”

Lärare 3 känner att hon har fått en förändrad syn än tidigare på eleverna och deras förmåga att lära sig svenska. Hon uttryckte det så här:

...”alltså för tio år sedan sa jag 'alla kan lära sig svenska' men där har jag börjat tveka MEN alla kan integreras och vara en viktig del i samhället...”

Då nyckeln till Sverige av många anses vara språket menar *Lärare 3* att vi måste ha ett annat sätt att se på de här människorna, att de måste få bli en del av samhället i alla fall. Hon menar att det kanske finns en annan nyckel till Sverige genom att utveckla en parallell arbetsmarknad och möjligheter att vara till nytta. Hon beskriver ett projekt i Malmö som kallas för macken där folk arbetar tillsammans, de byggde ett hus tillsammans där de öppnade en second hand butik, de utför lite grovjobb som att städa ur lägenheter, hjälp vid flyttning med mera.

Även *Kurator 2* är inne på samma spår och menar att Sfi borde vara bransch-inriktad, hon tänker att om vi hittar det område som intresserar personen då hittar vi också intresset att vilja lära sig. Hon menar vidare att om man liksom ser att det här är någonting jag kan, det här är kanske någonting som jag kan få göra i Sverige framöver, då menar hon att det skulle skapa en motivation, en vilja och glädje till att läsa på Sfi.

Lärare 1 är inne på liknande spår när han talar om hur politikerna idag trycker väldigt på språkets vikt och enda vägen till jobb. Han håller inte med utan menar att det visst finns sysslor för dessa människor om det bara hade funnits sysselsättning.

”...exempelvis i England eller USA så säger man 'Ja välkomna hit men du får skaffa ett jobb!' ja menar det går där att vara spansktalande och få massor av jobb men det går inte i Sverige och det kan man fråga sig vad vi har fått det ifrån att vi skulle vara så långt vad gäller utbildningsmässigt eller kompetensmässigt...”

Analys

Kuratorerna och lärarna beskriver utifrån intervjuerna olika *strukturella hinder* när det kommer till språkinlärning. Vad gäller deras *kompetens* uttrycker de bland annat att de som yrkesmässiga *saknar kunskap* och utbildning *kring psykiska svårigheter* som migranten kan drabbas av. Franzén (2001) beskriver själva *krisförloppet* där hon menar att traumatiska kriser kan se olika ut. Hon beskriver att de drabbade inte alltid passerar så tydligt igenom de alla faserna och att för olika människor kan det ta olika lång tid. Hon talar om övergångsperioder då det är vanligt att vi kommer ur balans för en tid. Under *reaktionsfasen* då vi börjar förstå och ta in vad som har hänt hanterar människor det olika beroende på tidigare erfarenheter och tidigare lösningar, psykiska försvarsmekanismer kan infinna sig. Vanligtvis bli personen passiv, isolerar sig men det kan även innebära att personen istället kan bli hyperaktiv under denna fas. Även den fysiska hälsan är under påverkan och kan visa sig genom trötthet och mindre motståndskraft. Franzén (2001) beskriver ytterligare att vissa utvecklar psykosomatiska sjukdomar. Retlighet, aggressivitet och ett labilt psykiskt tillstånd kan utmärka reaktionsfasen. Invandringskrisen som hon redogör för skiljer sig till skillnad från traumatisk kris vad gäller chockfasen, antalet traumatiska förluster och påverkan på identiteten. Vi skall inte redogöra för dem alla tre igen men däremot upprepa det Franzén (2001) beskrev kring krisreaktionen, där *chockfasen sällan* infinner sig *direkt* efter ankomsten utan *först efter en tid*, långt efter att personen bytt land.

Vad gäller lärarnas *pedagogik* och *metoder* i undervisningen, alltså vilka undervisningsformer de utgår efter menar några av de intervjuade att dessa inte har så stor betydelse utan att de främst handlar om elevens motivation, mål och förutsättningar. Franzén (2001) beskriver att hon aldrig under de 30 år hon arbetat med människor träffat någon som inte vill lära sig språket, däremot har hon mött människor som inte anat att det skulle vara så svårt. Wahlberg (1999) menar att om deltagarna vid Sfi skall ha en chans att lära sig det svenska språket utifrån deras förutsättningar så krävs det att lärarna på Sfi är mycket lyhörda, uppfinningsrika och kreativa. För att kunna passera de mödosamma hinder som uppstår vid inlärning av språk krävs det skriver Wahlberg (1999) uppmuntran och nytänkande från lärare och omgivning. Vad gäller motivationen kopplat till individens framgångar rent kunskapsmässigt funderar Wahlberg (1999) över. Hon ställer sig frågan om det är *motivationen i sig* som bidrar till framgång vad gäller

andraspråksinläringen eller om det är *framgången som upplevelse* som skapar motivationen? *Lärare 2* uttrycker hur motivationen hos vissa elever påverkas negativt då deras självförtroende skadas när de ständigt ser andra elever gå förbi dem. Och dessa uppgivenhets känslor påverkar i sin tur orken att kämpa vidare.

Arbetsbördan och *resurserna* är något lärarna tar upp som faktorer vad gäller *hinder* vid språkinläringen. Att det inte finns tillräckligt med *tid* för att ge enstaka elever mer uppmärksamhet och stöd. Att det är svårt att hålla undervisningen på en *lagom nivå* för dem som har svårigheter då undervisningen skall *passa flertalet* och där det ofta är *stora klasser* och *kontinuerliga intagningar*. *Lärare 4* beskriver på grund av arbetsbörda och tidsbrist en viss sänkning vad gäller lärarnas kvalité då det är *många elever per lärare* och där dem med svårigheter drabbas värst. Sund (2002) menar att läraren har ett ansvar för studiemiljön. Eleven ska enligt Sund (2002) få möjlighet att känna sig betydelsefull och delaktig. För att eleven ska kunna uppnå bra resultat är det viktigt att eleven uppfattar sig själv som ett subjekt och inte ett objekt i utbildningen (ibid.).

Hur Sfi är *uppbyggt*, *dess system* kan också utgöra hinder i språkutvecklingen genom bland annat de förväntningarna som finns på eleverna. Lärarna och kuratorerna beskriver hur systemet bygger på en *medelgod till god elev* liksom *tempot* och där studierna därför *inte alltid är anpassade* efter målgruppen. Individuellt upplagd undervisning och undervisning utifrån sina förutsättningar är inte alltid en verklighet för eleverna, utan det är däremot eleverna som får anpassa sig efter formerna. Att motivera inläring och utveckling kräver enligt Moxnes (1984) en arbetsmiljö som å ena sidan inger tillräcklig trygghet för att människan ska tolerera den ångest som läroprocessen för med sig, men det behöver även finnas en känsla av otillräcklighet för att på så sätt väcka en önskan om utveckling. Men det måste finnas en balans i detta, om ångesten inför nya kunskaper blir för stark reagerar människan med olika försvarsmekanismer, försvarsmekanismer som då hindrar inläringen (ibid.)

Det *saknas kunskap om de elever* de arbetar med uttrycker Kurator 2, och *Lärare 2* menar på att de vet att de som lärare skall utgå ifrån elevens bakgrund och förstärka elevens identitet vilket de försöker med så gott de kan men inte alltid lyckas med. Roland Sund (2002) beskriver eleven som en råvara där läraren bör betrakta sin elev som en råvara som läraren *behöver lära känna* och bekanta sig med, han menar att en sådan bekantskap kan bidra till att eleven utvecklas i positiv riktning. Han talar vidare kring vikten av

kontinuerliga samtal för gemensam utvärdering av elevens utveckling för att läraren ska kunna få en uppfattning om sin elev. Sund (2002) betonar betydelsen av att läraren är lyhörd inför sin elev för att på så sätt *uppmärksamma de signaler* som tyder på balans respektive obalans hos eleven. Wahlberg (1999) menar att i frågan kring *hur* vi lär oss spelar *samspelet* emellan eleven och omgivningen stor roll. Hon tänker kring samspelet mellan elev och lärare och frågar sig om en lärare kan hjälpa en elev som skall lära sig ett andra språk utan att förstå hur just denna elev tänker. Och vidare funderar hon över om eleven kan förstå hur dennes lärare tänker (ibid.).

Både *Lärare 2* och *Lärare 4* beskriver en kontinuerlig intagning av elever där lärare 2 menar att de elever påverkas som hela tiden ser andra elever gå förbi dem, de tappar självförtroendet vilket förvärrar studiesituationen. Hedin & Svensson (1997) menar också det att motivationen påverkas av att studentens kompetens ökar samt självtilliten växer när hon ser att hon klarar sådant hon tidigare inte klarat av eller förstått. Men enligt lärare 2 ser han att hos vissa ökar inte kompetensen i samma fart som hos andra vilket i sin tur påverkar deras självförtroende eller *självförtroende* som Hedin & Svensson (1997) uttrycker det fast åt motsatt håll.

Undervisningen på Sfi upplevs som tråkig av vissa elever menar *Kurator 2* och *Lärare 4*. Kurator 2 menar att Sfi utbildningen helt enkelt är för dålig men att det ligger på Regeringsnivå. Hedin & Svensson (1997) menar att motivationen påverkas genom hur pass stimulerad studenten blir genom undervisningen, likaväl har betydelsen av *känslan* en viktig funktion. Den känsla som studenten har inför sina studier, sina klasskamrater, sin lärare och den allmänna studiesituationen är alla bidragande komponenter som påverkar motivationen till att vilja lära (ibid.).

Tidpunkten för Sfi studier anser även *Kurator 2* vara illa vald med tanke på vad många av migranterna går igenom. Franzén (2001) beskriver ju utifrån Johan Cullbergs bok *Kris och utveckling* att man kan hamna i ett psykiskt kristillstånd då man befinner sig i en livssituation där individens tidigare erfarenheter och inlärd reaktionssätt inte räcker till för att begripa och psykiskt klara av den aktuella situationen. Hon beskriver, som tidigare nämnt, det som en övergång från en livsfas till en annan och då det under övergångsperioder är vanligt att vi kommer ur balans för en tid. Vi behöver då växa in i det nya och därigenom finna våra egna sätt att manövrera situationen menar hon (ibid.).

Andra lösningar och verksamheter blev en rubrik då lärarna och kuratorerna gav uttryck för behovet av just detta för dem elever som inte utvecklas språkmässigt och där andra inlärningssätt kanske skulle ge eleven mer, exempelvis i arbete med något praktiskt. De menar att många kommer utan glädje till Sfi och bara längtar efter att få arbeta med något de behärskar. *Lärare 3* uttrycker hur de som har stora svårigheter att lära sig språket istället borde få ett meningsfullt arbete i en gemenskap där de kan öva svenskan. Hon skulle vilja ha två spår där ena spåret är till för dem som siktar på högre utbildning och där det andra spåret riktar sig till dem som är lågutbildade och istället *siktar på utveckling* och ett okvalificerat jobb med gemenskap. Sund (2002) beskriver hur lärarens uppgift inte enbart handlar om en människas kunskapsutveckling, utan även om människans *personliga utveckling*. *Lärare 3* efterfrågar en parallell arbetsmarknad för dem som inte lär sig språket men som ändå har rätt att få bli en del av samhället. Franzen (2001) beskriver kombinationen studier och arbete som en god tanke där många försök har gjorts i former av projekt men vilka ofta upphört vid projekttidens slut. Precis som *Lärare 2* uttrycker vad gäller praktikplatsens syfte och relevans då det ändå talas arabiska istället för svenska på arbetsplatsen menar Franzén (2001) att *praktikplatsen* haft föga relevans vad gäller det kommande yrkeslivet. Tanken att kombinera arbete och studier är dock god då Franzén (2001) menar att många migranter som väl befinner sig i arbetslivet tycker att inläringen där går mycket snabbare.

Vi vill avsluta analysen med orden från *Lärare 3*:

...”alltså för tio år sedan sa jag ’alla kan lära sig svenska’ men där har jag börjat tveka MEN alla kan integreras och vara en viktig del i samhället...”

Avslutande diskussion

Sammanfattning

Det som framkommer i vår studie är att det finns flera faktorer enligt våra intervjupersoner som hindrar eller bidrar till inläringen av det svenska språket. Men de mest framträdande faktorerna som lärare och kuratorer framhåller är elevens bakgrund, tidigare studievana och strukturen inom Sfi. Både lärare och kuratorer tar upp hur de elever som flytt ifrån sitt hemland och bär med sig traumatiska minnen påverkas i sin förmåga till inläring. Det framkommer också att elevernas tidigare studievana har betydelse för hur eleven tar till sig undervisningen på Sfi. För de elever som inte har någon studievana sedan tidigare kan det bli mycket svårt att ta till sig undervisningen. Vidare uttrycker en del av de intervjuade att man som lärare inte har den tid som exempelvis de personer som är analfabeter skulle behöva. Flera lärare nämner resursbrist som en bidragande faktor till att en del elever inte utvecklas enligt kursplanen. Klasserna blir större till antalet elever men samtidigt minskar lärarantalet. Det framkommer också att en del av lärarna skulle önska att de kunde individanpassa utbildningen. En av kuratorerna framhåller också att tidpunkten för att läsa på Sfi är ofta illa vald, detta utifrån att eleven kanske inte har hunnit landa i sin nya livssituation med allt vad det kan innebära. Ett annat dilemma som lyfts fram är den kontinuerliga intagning som sker på Sfi. Att det hela tiden kommer in nya elever påverkar dem som redan har gått på utbildningen ett tag. Detta kan även bli problematiskt för läraren som gång på gång tvingas gå tillbaka och börja om från början trots att det finns elever i samma klass som redan tagit del av dessa moment. Sammanfattningsvis kan sägas att flertalet av våra intervjupersoner uttryckte att det borde finnas fler sätt att bli en del av det svenska samhället, att inte enbart det svenska språket i sig ska vara nyckeln till integrering.

Diskussion

Vi påbörjade den här studien utifrån en socialsekreterares uttalande kring *varför det tar så lång tid för invandrarna att lära sig svenska på Sfi* men också utifrån samhällsdebatten då den här socialsekreteraren inte är ensam i sina tankegångar. Vi själva kände oss som *noviser* inom ämnet med möjligtvis en föreställning om att dessa människor kanske inte har så goda förutsättningar att ta till sig undervisningen med det bagage de kommer med. Och delvis blev den föreställningen bekräftad genom att lärarna och kuratorerna beskrev dessa människors situation som svår med många hinder på vägen. Just vad dessa hinder

bestod av förstod vi till fullo först efter intervjuerna där en del nya infallsvinklar öppnade våra ögon för problematiken. Att psykiska svårigheter och trauma har sin roll i spelet eller att brist på lärare försvårar målsättningen kändes som rätt självklara hinder vad gäller förutsättningar för elever vid Sfi att lära sig svenska. Det som för oss blev ett uppvaknande var mängden människor utan tidigare utbildning som befinner sig på Sfi. Hur ska människor utan kunskaper i sitt eget modersmål hitta motivation och förutsättningen till att lära sig svenska, vad är rimligt att förvänta sig av våra medmänniskor?

Wahlberg (1999) har i sin studie konstaterat att det är många faktorer som avgör när, hur och varför man intresserar sig för att lära sig svenska. Hon pekar också ut att motivationen påverkas i hög grad utifrån vilken livssituation personen befinner sig i. *Om förmågan att kunna skapa, med hjälp av minnen, en existerande värld*, som Rehnqvist & Svensson (2008) uttrycker det, och om vi förstår det hela rätt, att genom tidigare minnen av olika situationer kan vi förstå andra situationer i ett annat sammanhang. Som exempelvis genom att ha förstått sitt eget språks grammatik så blir ett nytt språks uppbyggnad begriplig. Detta är teorier som vi tycker oss se även hos Wahlberg (1999). Hon menar att för den som har tillägnat sig ett förstaspråk så finns där redan en struktur, man har en begreppsapparat och en bild av sin omvärld. Wahlberg (1999) ställer även frågan: Hur vi lär oss? På något sätt tycker vi oss se att flera av våra utvalda forskare pekar ut två aspekter som betydande för hur en människas förutsättningar till att ta in ny kunskap kan påverkas. Den ena aspekten är som vi nämnt innan, hur människor lägger till ny kunskap ihop med tidigare kunskap och erfarenheter. Vår självuppfattning som är präglad av vårt sätt att se på saker och ting sedan tidigare påverkar vårt förhållningssätt till det nya. Den andra aspekten är vart vi befinner oss i livet, hur balanserad vår tillvaro ser ut och att en viss obalans är stimulerande för människans drivkraft till att förändras. Wahlberg (1999) har även ställt frågan om en lärare kan hjälpa en andraspråksinlärare utan att förstå hur just den eleven tänker? Kan en andraspråksinlärare förstå hur dennes lärare tänker? Vi som författare vill här ställa ytterligare en fråga: Hur ska lärare och elever vid Sfi ges möjlighet att förstå varandra om man som lärare upplever att det inte finns tillräckligt med tid och resurser att ägna åt de elever som behöver mer stöd?

Här vill vi nu knyta an till vår ledsagare från början: Maciej Zaremba. Zaremba (2009) tar i sin artikel upp en del av den problematik som vi kan se inom Sfi. Han hänvisar till strukturen, en struktur av att det i klassrummen blandas människor som befinner sig på alla olika slags nivåer, allt från analfabeter till forskare, han lyfter även fram motivationen. Motivationen som kan påverkas av hur pass stabil din tillvaro ser ut i övrigt, vilka händelser du har med dig i bagaget. Att vara lärare innebär enligt flera av våra forskare att läraren behöver vara kreativ och lyhörd, detta för att kunna uppmärksamma sina elevers olika behov. Zaremba (2009) lyfter även fram betydelsen av att överhuvudtaget *vara* utbildad lärare för vuxenstuderande som en viktig del. Något som även professor Inger Lindberg (2009) äntligen fått gehör för: en särskild utbildning för lärare inom Sfi.

För att förändra vår förförståelse kan vi behöva vrida och vända på flera motstridiga uppfattningar om hur saker och ting är eller borde vara. *Att ta in ny kunskap* är precis som våra forskare nämnt inget en människa gör helt utan en process. För läsaren som tar in det den nu läst, och ser det i förhållande till hur hans eller hennes skolgång varit och sen gör en återkoppling till nuet kan härifrån beroende på hur pass trygg läsaren känner sig med oss men också i sig själv, ta in vår presentation och kanske utveckla en större förståelse för de människor som arbetar och studerar vid Sfi. Vi vill avsluta med orden från det slutbetänkande som lärarutbildningskommittén för en tids sedan satt på papperet. Denna skrift är skriven främst för den interkulturella undervisning avseende barn och ungdomar i dagens skola men vilken vi anser även behövs inom utbildningen för Svenska för invandrare.

”Den stora utmaningen är – utbildningspolitiskt och verksamhetsmässigt – hur förskolans och skolans personal skall hantera det faktum att elever har olika förutsättningar, erfarenheter, kunskaper och behov. Hur skall elevers olikheter framstå som resurser och utgöra styrande förutsättningar i skolans pedagogiska arbete i en för alla elever gynnsam riktning?” (SOU 1999:63, s.192).

Referenslitteratur

Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: Att förstå och förklara samtiden*. Liber AB

Elsie C. Franzéns (2001). *Att bryta upp och byta land*. Stockholm: Natur & kultur

Hassan Sharif (2008). *Mångkultur, skola och interkulturell pedagogik* I Molin, Martin & Gustavsson, Anders & Hermansson, Hans-Erik (2008) *Meningsskapande och delaktighet*. Göteborg: Daidalos

Hedin, Anna & Svensson, Lennart (1997). *Nycklar till kunskap*. Lund: Studentlitteratur

Johansson & Öberg (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare* I Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) (2008) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur

Jellhage, Lenita. Artikel DN (2009-12-02) ”Lärare för invandrare ska få särskild utbildning”.

Levin, Claes (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare* I Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) (2008) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur

Lindeberg, Inger (2009). I Jellhage, Lenita. Artikel DN (2009-12-02) ”Lärare för invandrare ska få särskild utbildning”.

Moxnes, Paul (1984). *Att lära och utvecklas i arbetsmiljön*. Stockholm: Natur och kultur

Payne, Malcolm (2006). *Kunskap i socialt arbete* i Danermark B., Morén S., & Blom B. (2006) Stockholm: Natur och Kultur

Pintrich, P. R. & Schunk, D. H. (1996). *Motivation in education. Theory, research and application*. London: PrenticeHall.

Schein, E H (1971). *Organisationspsykologi*. Köpenhamn: Reitzel.

Skolverket.se

Statens skolverks Författningssamling ISSN 1102-1950, (2008-12-04). *Förordning Om kursplan för svenskundervisning för invandrare*. Utkom från trycket den 4 februari 2009 SKOLFS 2009:2

Sund, Roland (2002). *Att lära sig : ett sammandrag av lärandets förutsättningar och möjligheter : hjärnans medvetna och undermedvetna tankeprocesser vid människans lärande*. Knivsta : Sund pedagogik

Wahlberg, Anita (1999). *Språk, arbete, integrering för några nya svenskar*. Göteborgs Universitet: Institutionen för pedagogik och didaktik

Zaremba, Maciej. Artikelserie DN (2009-03-03) ”I väntan på Sverige”.

BILAGA

Intervjuguide

- Vad har du som lärare/kurator för utbildningsbakgrund?
- Hur ser den ”typiska” eleven ut? Bakgrund?
- Grupperas eleverna efter olika bakgrund och förkunskaper?
- Hur går ni tillväga för att mäta tidigare förkunskaper hos eleven?
- Anpassas utbildningen efter deras bakgrund?
- Vad tänker de själva utifrån sina förutsättningar?
- Hur ser motivationen ut hos eleverna?
- Vad tror du som lärare främst motiverar en elev till lärande?
- Vad har ni för erfarenheter/kunskaper kring trauma/posttraumatiskt stressyndrome?
- Hur ser du som lärare på det att socialtjänsten kan ”tvinga” eleven att läsa vid Sfi för att inte bli av med sitt försörjningsstöd?
- Hur tror du att detta påverkar motivationen och elevens lärande?
- Hur ställer du dig till den föreställningen som finns att eleverna vid Sfi inte lär sig svenska?
- Om du fick bestämma, hur skulle du vilja utforma utbildningen?